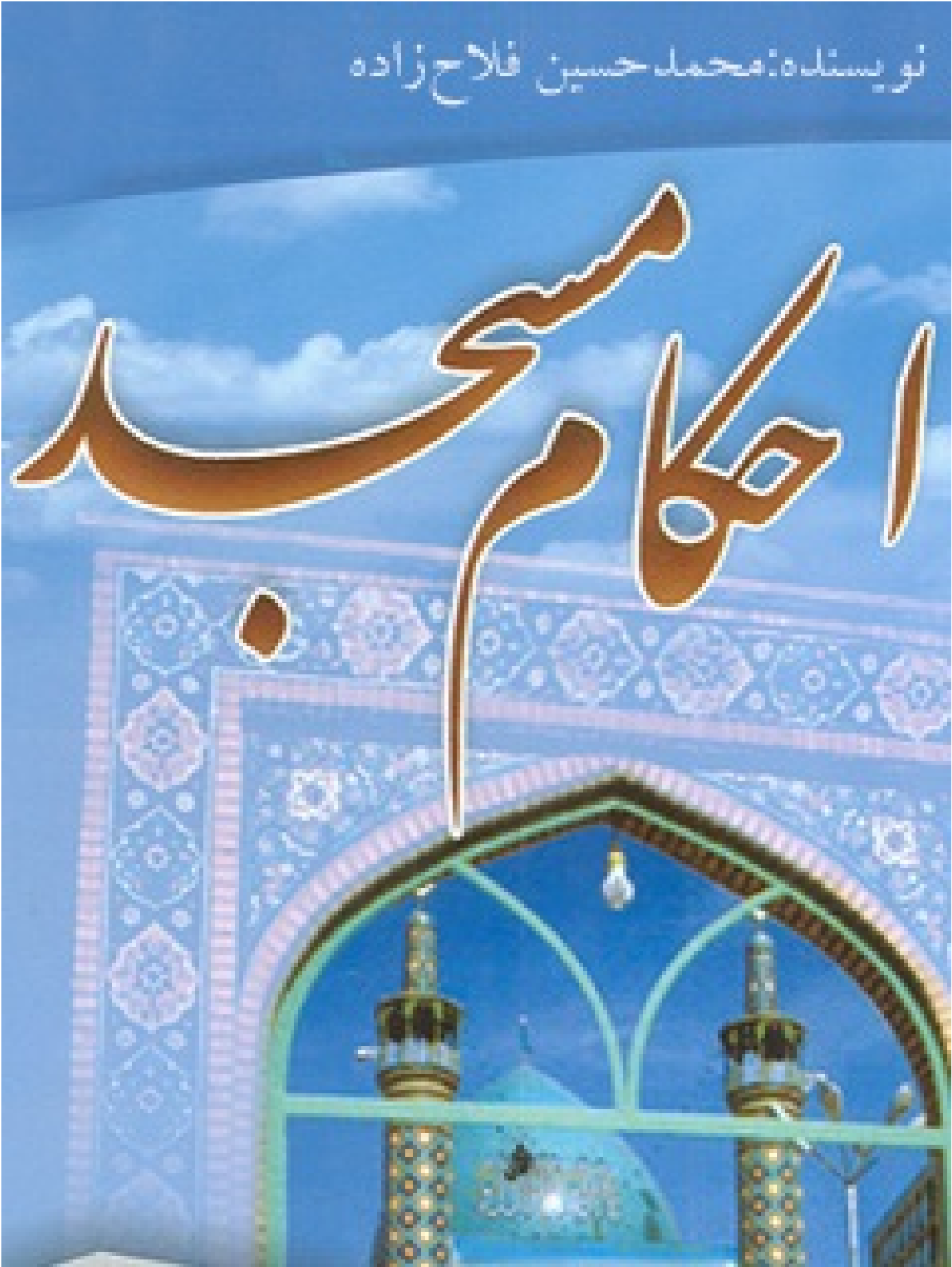

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

احکام مسجد

نویسنده:

محمد حسین فلاح زاده

ناشر چاپی:

دلیل

فهرست

فهرست ۵

احکام مسجد ۷

مشخصات کتاب ۷

فهرست کتاب ۷

مقدمه ۷

معماری مسجد ۱۴

مخارج مسجد ۱۷

موقوفات ۱۷

لوازم مسجد ۲۰

بیرون بردن لوازم مسجد ۲۰

عبادت در مسجد ۲۳

نماز خواندن در مسجد ۲۳

نماز جماعت ۲۷

نماز جماعت ۲۷

اهمیت نماز جماعت ۲۷

حفظ حرمت مسجد ۳۲

نجس کردن مسجد ۳۲

استفاده غیر عبادی از مسجد ۳۵

خواهیدن در مسجد ۳۵

اولیاء مسجد ۳۸

واقف و بانی مسجد ۳۸

اماکن عبادی(غیر مسجد) ۴۱

نمازخانه و مصلا ۴۱

احکام مسجد

مشخصات کتاب

سرشناسه : فلاح زاده، محمدحسین، - ۱۳۳۹

عنوان و نام پدیدآور : احکام مسجد / محمدحسین فلاح زاده

مشخصات نشر : قم: دلیل، ۱۳۷۹.

مشخصات ظاهری : ص ۱۴۴

فروست : (فقه و زندگی ۱)

شابک : ۹۶۴-۷۰۰۷-۴۸-۵۲۵۰۰ ریال

یادداشت : فهرست نویسی براساس اطلاعات فیپا.

یادداشت : کتابنامه به صورت زیرنویس

موضوع : مسجدها -- رساله عملیه

موضوع : مسجدها -- پرسشها و پاسخها

موضوع : فقه جعفری -- رساله عملیه

رده بندی کنگره : BP۱۸۳/۹/ف۸الف ۳۵ ۱۳۷۹

رده بندی دیویی : ۲۹۷/۳۴۲۲

شماره کتابشناسی ملی : م ۷۹-۱۰۴۲۷

فهرست کتاب

مقدمه

معماری مسجد

مخارج مسجد

لوازم مسجد

عبادت در مسجد

نماز جماعت

حفظ حرمت مسجد

استفاده غیر عبادی از مسجد

اولیاء مسجد

اماکن عبادی (غیر مسجد)

مقدمه

مسجد پایگاه پیوند انسان و الله، و مرکز ارتباط انسانهای مؤمن است. مساجد، خانه های خدا و خلق خداست که در کویر ظلم و

ظلمت سرپناه بشریت مظلوم در برابر طوفان جهل و جور و آزمندی محسوب می شود. انسان های دور مانده از وطن اصلی در غربت زندگی، سایبانی با صفات و خانه ای زیبا تر از مساجد پیدا نمی کنند.

مساجد، جایگاه عبادت است و عبادت حرکت قرب جویانه انسان به سوی آستان قدس ربوبی. ساختن مسجد، تعمیر و نگهداری آن، حضور در مساجد، مدیریت و امامت و مسائل مالی و بهداشت و نظافت مساجد، همه باید متناسب با اهداف الهی و بر اساس رهنمودهای قرآن و اهل بیت علیهم السلام باشد، تا این شبکه گسترده و سراسری ارتباط زمین و آسمان و نقطه های پیوند مؤمنان جامعه را به سوی اهداف عالی الهی پیش برد و نقش مسجد با انتظار اسلام از آن هماهنگ شود.

فقه های بزرگوار اسلام از صدر تاریخ امامت، در کشف و بیان قوانین الهی در رابطه با ابعاد گوناگون زندگی از جمله مسائل مسجد، تلاش فراوان کرده و با تکیه بر منابع دینی وظیفه امت را روشن ساخته.

شناخت وظیفه مؤمنان نسبت به مسائل گوناگون مساجد یکی از حوزه های اجتهاد و پژوهش علمی فقه های بزرگوار بوده که در این زمینه به صد هاستاد فقهی پاسخ گفته اند.

«مؤسسه عمران مساجد» که نیاز عموم مسلمین به آشنایی با احکام فقهی مساجد را به خوبی احساس می کند از برادر محترم و فاضل پرتلاش جناب حجة الاسلام محمد حسین فلاح زاده که سالهاست در این زمینه کوشش و پژوهش دارند، درخواست کرد که، احکام مساجد را در همه ابعاد بر اساس دیدگاه های اسوه فقیهان حضرت امام خمینی قدس سره و برخی از مراجع بزرگوار معاصر از جمله مقام معظم رهبری حضرت آیت الله العظمی خامنه ای حفظ الله تعالی گردآوری کنند و به شکلی ساده و روشن در اختیار امت اسلامی قرار دهند.

آنچه در این نوشته به صورت مساله یا استفتاء بدون علامت، آورده شده مطابق با فتوای حضرت امام خمینی قدس سره است. فتوای سایر مراجع بزرگوار با ذکر نام مشخص شده است.

رساله حاضر که دفتری درباره احکام مساجد است، به این صورت برای اولین بار در اختیار جامعه فارسی زبان قرار می گیرد و طبعاً بدون کم و کاستی نخواهد بود. امیدواریم در آینده دیدگاه سایر فقه های عزیز به این مجموعه افزوده شود تا متولیان مساجد و هیئت امنای محترم و مسؤولان فرهنگی و اداری و دیگر خدمتگزاران این «خانه های الهی» با احکام فقهی قلمرو کار خویش بهتر و بیشتر آشنا شوند.

در پایان از برادر بزرگوار حجة الاسلام جناب آقای غلامرضا نیشابوری که مجموعه استفتائاتی را که از مراجع عظام پرسش کرده بودند در اختیارمان گذاشتند، تشکر می کنیم.

حوزه علمیه قم

مؤسسه عمران مساجد

تقی قرائتی

مسجد سازی

ثواب ساختن مسجد

۱- ساختن مسجد، از مستحبات مؤکد است و پاداشی بزرگ و ثوابی بسیار دارد.

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم فرمود:

«من بنی مسجدا فی الدنيا اعطاه الله بكل شبر منه- او قال بكل ذراع منه- مسیره اربعین الف عام مدینه من ذهب و فضه و در و یاقوت و زمر و زبرجد و لؤلؤ...»

«هر که در دنیا مسجدی بسازد، خداوند در برابر هر وجب- یا فرمود: هر ذراع- به مقداری که چهل هزار سال پیموده می شود، شهری از

طلا و نقره و در و یاقوت و زمرد و زبرجد و لؤلؤ به او عطا می کند...» (۱)

تحقق عنوان مسجد

۲- اگر زمینی را به قصد قربت (قربة الى الله) به نیت مسجد بودن بسازند و حداقل یک نفر به اذن بانی در آن نماز بخواند، مسجد می شود و باید احکام مسجد نسبت به آن مراعات شود (۲).

۳- گر چه مطابق آنچه در مساله قبل گفته شد، عنوان مسجد تحقق می یابد، ولی مشهور بین فقها آن است که باید صیغه وقف بخواند، یعنی بگوید: «وقفتهامسجدا قربة الى الله» یعنی این زمین یا ساختمان را برای رضای خداوند وقف کردم برای آنکه مسجد باشد (۳).

۴- مساجد تمام گروههای مسلمان، اعم از شیعه و غیر آن در احکامی که برای مسجد گفته می شود فرقی ندارد (۴).

۵- اگر انسان بداند که واقف، سقف و صحن و دیوار مسجد را جزء مسجد قرار نداده، یا نداند جزء مسجد قرار داده یا نه و نشانه ای بر اینکه جزء مسجد است نباشد، احکام مسجد را ندارد. هر چند در صورت شک، احتیاط مسح است، احکام مسجد را نسبت به این مکانها نیز مراعات کنند (۵).

۶- س: زمینی است که جزء موقوفه یک امامزاده می باشد و بین خانه های مسکونی قرار گرفته، با توجه به این که محل، بزرگ می باشد و فاقد مسجد است، نظرتان را راجع به بنای مسجد در این زمین موقوفه بیان نمایید.

ج- اگر وقف است مسجد نمی شود (۶).

۷- س: اگر اصل وقف مشخص نباشد- برای مسجد مثلا- آیا حکم مسجد دارد یا نه؟ و اگر اصل وقف معلوم باشد ولی مورد تصرف و مصرف آن مشخص نباشد چه باید کرد؟

ج- تا عنوان مسجدیت در وقف محرز نشود حکم مسجد مترتب نمی شود و در صورت معلوم نبودن مصرف، صوری دارد که در تحریر (ج ۲، ص ۱۰۹، م ۲) مذکور است (۷).

زمین مسجد

۸- اگر مسجدی ویران شود، زمین آن از مسجد بودن خارج نمی شود و احکام مسجد در برخی موارد بر آن جاری است، و همچنین اگر تمام روستا یا شهری که مسجد در آن است، خراب شود مکانی که مسجد بوده همچنان عنوان مسجد دارد (۸).

۹- زمین بدون دیوار و ساختمان را نیز می توان مسجد قرار داد، بنا بر این اگر زمینی را برای مسجد وقف کنند و به همین قصد در آن نماز خوانده شود، مسجد است و احکام آن باید مراعات شود، هر چند دیوار کشی نشده باشد و ساختمان هم نساخته باشند (۹).

۱۰- س: اینجانب یک قواره زمینی را که ۳۱۲ متر مربع می باشد برای مسجدی خریداری نمودم، چون مردم این محل بودجه نداشتند، نتوانستند بسازند، حالا با کمک مردم می خواهند مسجد را بسازند می بیند که این زمین برای مسجد کوچک است، آیا اجازه است که این زمین را بفروشیم و در همین محل زمین بیشتری خریداری نماییم؟ البته در موقع خرید زمین، صیغه خوانده نشده ولی با عقیده کامل خریداری شده برای مسجد.

ج- خرید زمین به قصد بنای مسجد کافی در وقف نیست. اگر بعد از خرید، وقف نشده و تحویل وقف نگردیده به ملک مالک باقی است و اختیار آن با مالک است (۱۰).

۱۱- س: در روستایی که اهالی آن روستا، محل سکونت خود را رها کرده اند و نزدیک همان محل در زمین موات خانه ساخته اند، من در یک قطعه از همان زمین موات با کمک اهالی، مسجدی بنا کردم بطوری که قسمتی از دیوار مسجد آماده است و ضرری هم ندارد عده ای دیگر از همان محل، روی مقاصد و یا غرض شخصی، از به پایان رساندن مسجد جلوگیری می کنند، آیا از نظر شرع مقدس اسلام می توانند جلوگیری نمایند یا خیر؟

ج-اگر زمین موات بوده و متعلق حق کسی نبوده، با تحجیر (سنگ چین و حصار کشی).

و آماده شدن برای مسجد، دیگران حق مزاحمت ندارند، لکن چنانچه دولت اسلامی در این باره مقرراتی دارد باید مراعات شود (۱۱).

۱۲-س: مقداری از بیابان برای مسجد تعیین می شود و به عنوان مسجد در آن نماز اقامه می شود، سپس از آنجا می روند، برای کسانی که موضوع را می دانند اگر به آنجا گذرشان بیفتد حکم مسجد دارد؟

ج-به مجرد تعیین مقداری از بیابان برای مسجد و نماز در آن، حکم مسجد پیدانمی کند (۱۲).

۱۳-س: هر گاه شخصی در قبرستان مسلمین که وقف است مسجدی روی قبور اموات بنا کند، آیا جایز است یا خیر؟ و اگر چنین مسجدی بنا شد آیا نماز در آن صحیح است؟

ج-ساختن مسجد در قبرستان که زمین آن وقف قبرستان است جایز نیست، و نبش قبور مسلمین حرام است، و به مجرد ساختن، مسجد نمی شود، ولی نماز خواندن در آن مانعی ندارد (۱۳).

آیت الله گلپایگانی قدس سره

۱۴-س: آیا روی زمین اصلاحات ارضی می توان مسجد و سایر اماکن عمومی از قبیل حمام، مدرسه دینی طلاب و اماکن فرهنگی درست کرد؟

ج-چون مبنای دولت جمهوری اسلامی ایران بر ملکیت اراضی مذکوره است لازم است معامله ملکیت شود (۱۴).

آیت الله فاضل لنکرانی دامت برکاته

حیاط مسجد

۱۵-س: مسجدی که علاوه بر شبستان، دارای حیاط و صحن و راهرو است و در عرف، همه آنها را مسجد می خوانند، آیا احکام مسجد بر آنها بار است یا نه و در صورتی که قصد بانی معلوم نباشد، ساختن مستراح و امثال آن در یک طرف آن صحن چه صورت دارد. دلیل و قرینه بر عدم مسجدیت لازم است یا نه؟

ج-با شک در آنکه صحن را جزء مسجد قرار داده، اگر اماره ای (نشانه، علامت) بر مسجد بودن نباشد، محکوم به مسجدیت نیست و اماره بر عدم، لازم نمی باشد (۱۵).

آیت الله گلپایگانی قدس سره

مسجد و حسینیه (باهم)

۱۶-س: احتراماً به استحضار می رساند که در محلی از زیر زمین تا کف به نام حسینیه و از کف به بالا به نام مسجد از مردم پول گرفته شده و ۶۵ درصد آن را جهاد، جهت احداث مسجد پرداخته است، چه حکمی دارد، مسجد است یا حسینیه؟

ج-اگر از ابتدا مقداری به حساب حسینیه و مقداری به عنوان مسجد ساخته شده و وقف گردیده اشکال ندارد و هر یک از حسینیه و مسجد حکم خود را دارد (۱۶).

تغییر و تبدیل مسجد

۱۷-س: مسجدی که در آن استفاده جماعت نمی شود و به ندرت کسی یا کسانی در آن نماز می خوانند، آیا می توان از آن برای مدتی به عنوان فروشگاه تعاونی استفاده نمود؟

ج-تبدیل مسجد به فروشگاه جایز نیست (۱۷).

۱۸-س: مسجدی است که زیر زمینی دارد که متروکه است، جمعی از افراد خیر تصمیم دارند با کسب اجازه از مرجع عالیقدر، امام خمینی قدس سره، این زیر زمین را تبدیل به صندوق قرض الحسنه عام المنفعه نمایند، آیا امام اجازه می دهند یا خیر؟

ج-جایز نیست (۱۸).

۱۹-س: آیا در پشت بام مسجد غیر از ساختمان برای مسجد، می توان ساختمان دیگری بنا نمود، مثلاً ساختن اتاق برای بسیج و غیره.

ج-جایز نیست (۱۹).

۲۰-س: اگر مسجدی که از قرنهای پیش محل عبادت و مسجد مسلمین بوده، خراب یا به وسیله عمال حکومت گذشته تخریب شده باشد، آیا می توان در محل آن، ساختمان دیگری برای سکنی و یا با عناوین مذهبی دیگر مثل حسینیه، تکیه و غیره ساخت؟ یا باید آن را به حالت اول و به صورت مسجد در آورد و برای سکنه محل که مسجدی هم ندارند، به صورت سنگر دینی و عبادتگاه الهی قرار داد؟

ج-تبدیل مسجد به غیر آن جایز نیست (۲۰).

۲۱-س: در طرح توسعه یکی از خیابانهای که برای راحتی عبور و سائل نقلیه اجرا خواهد شد تعدادی مسجد قرار دارد که بعضی از آنها کلا و بعضی قسمتی از آن خراب می شود، نظر شریف در این مورد چیست؟

ج-از بین بردن مسجد یا جزئی از آن جایز نیست، مگر مصلحتی در کار باشد که نتوان از آن مصلحت دست کشید و چشم پوشی کرد (۲۱).

آیت الله خامنه ای دامت برکاته

تبدیل مسجد به حسینیه

۲۲-س: ما یک حسینیه داریم که تقریباً خراب شده و مکانش هم جای خوبی نیست، آیا می شود آن را بفروشیم و کنار مسجد یک زمینی است حسینیه ای از نو بسازیم؟ و اگر می شود چون وصل مسجد است یک متر هم از حیاط مسجد داخل حسینیه قرار بگیرد تا بتوانیم در عزاداری امام حسین علیه السلام حسینیه خوبی داشته باشیم؟

ج-فروش حسینیه و همچنین جزء حسینیه قرار دادن مسجد جایز نیست (۲۲).

تغییر حسینیه به مسجد

۲۳-س: زمینی را به نام ساختن حسینیه خریداری کرده و ثلث قیمت آن را می پردازند، و از مؤمنین هم به نام حسینیه پول جمع آوری می کنند، ساختن بنا شروع شد و به خاطر تشخیص قبله، محرابی ساخته شد و همینکه بنا نیمه تمام شد، عده ای گفتند: اگر مسجد بشود بهتر است و صاحب زمین هم گفت: اگر مسجد بشود، بقیه پولم (دو ثلث باقیمانده) را نمی خواهم، لذا قبض را به نام مسجد صاحب الزمان علیه السلام نمودند و بقیه بنا را به نام مسجد تمام نمودند و در حال حاضر از این بنا به نام مسجد استفاده می نمایند ولی اختلاف هنوز بر طرف نشده است، استدعا می شود، آنچه را که حکم خداست مرقوم فرمایید تا تکلیف خود را بدانیم.

ج-وقف زمین برای حسینیه اگر تمام نشده و قبض وقف حاصل نشده، تغییر آن به عنوان مسجد اشکال ندارد، ولی اگر تغییر بعد از تمامیت وقف حسینیه حاصل شده باشد، باطل است و آن محل مسجد نمی شود، اگرچه نماز در آنجا اشکال ندارد (۲۳).

۲۴-س: شخص خیری در جنب مسجد، زمینی به نیت حسینیه در اختیار مؤمنین قرار داده است، بعداً امنای مسجد، آن زمین را با اجازه صاحب آن، جزء مسجد قرار داده اند، آیا احکام مسجد بر آن جاری است یا خیر؟

ج-اگر وقف حسینیه، تمام شده و لو به این نحو که به قصد حسینیه تحویل داده باشد، مسجد نمی شود و احکام مسجد بر آن جاری نیست (۲۴).

تغییر نام مسجد

۲۵-س: مسجدی حدود بیست سال قبل ساخته شده است و به نام مبارک صاحب الزمان علیه السلام نامگذاری شده و معلوم نیست که این نام در صیغه وقف هم ذکر شده یا نه، حکم تغییر نام این مسجد از صاحب الزمان علیه السلام به مسجد جامع چیست؟

ج-مجرد تغییر نام مسجد مانعی ندارد (۲۵).

آیت الله خامنه‌ای دامت برکاته

تخریب و بازسازی مسجد

۲۶-س: اهالی یکی از روستاها در نظر دارند مسجد محقری که تکافوی اهالی محل را نمی‌نماید تخریب کنند و مجدداً مسجد مناسبی در همان محل بسازند با توجه به اینکه برای توسعه مسجد مزبور تنه‌اراه، تخریب آن است، لذا خواهشمند است تکلیف شرعی را اعلام فرمائید.

ج-خراب کردن به منظور توسعه، در صورت احتیاج مردم اشکال ندارد (۲۶).

تغییر محل شبستان مسجد

۲۷-س: اهالی روستایی تصمیم گرفتند بنای فعلی مسجدشان را به عللی تغییر بدهند و چون به جهاتی ساختن شبستان در محل کنونی مشکل است، آیا مجازند زمین مجاور را شبستان و از مکان قبلی به عنوان محوطه استفاده کنند.

ج-مانع ندارد ولی احکام مسجد بر آن مترتب است (۲۷).

۲۸-س: مسجدی است دارای شبستان و صحن، چون به صورت ساختمان قدیمی و کهنه است جمعی از مؤمنین تصمیم دارند آن را خراب و تجدید بنا نمایند ولی طبق نقشه معمار، صحن مسجد به صورت شبستان و شبستان به صورت صحن درمی‌آید و این عمل از نظر اصول معماری و زیبایی مسجد، به صلاح مسجد است، در این صورت اشکال دارد یا نه؟

ج-تبدیل شبستان مسجد به صحن، جایز نیست (۲۸).

آیت الله گلپایگانی قدس سره

تعمیر و توسعه مسجد

۲۹-س: تعمیر مسجدی که نزدیک به خرابی می‌باشد مستحب است و اگر مسجدی طوری خراب شود که تعمیر آن ممکن نباشد، می‌توانند آن را خراب کنند و دوباره بسازند بلکه می‌توانند مسجد را که خراب نشده، برای احتیاج مردم خراب کنند و بزرگتر بسازند (۲۹).

۳۰-س: در شهرستان ما مسجد جامعی است که در قدیم بنا شده و الآن حیاط مسجد جهت اقامه نماز جمعه در زمستان و تابستان احتیاج به سقف دارد، ضمناً از نظر واقف هم هیچ اطلاعی در دست نیست و این عمل هم لازم است، سقف زدن چه صورتی دارد؟

ج-مانعی ندارد (۳۰).

مسجد قبیله‌ای

۳۱-اگر واقف مکانی را به عنوان مسجد طایفه و قبیله یا گروه خاصی وقف کند که تنها همان افراد از آن استفاده کنند، هر چند وقف صحیح است و تنها همان‌ها می‌توانند در آن به عبادت خداوند بپردازند ولی بنا بر احتیاط واجب چنین مکانی مسجد نخواهد شد و احکام مساجد را نخواهد داشت (۳۱).

۳۲-س: نماز خواندن در مسجدی که عده‌ای از کسانی که در ساختن این مسجد مشارکت داشته‌اند ادعا می‌کنند، که مسجد را برای خود و قبیله خودشان ساخته‌اند، چه حکمی دارد؟

ج-مسجد، پس از آنکه به عنوان مسجد ساخته شد اختصاص به قوم و قبیله و افراد خاصی ندارد، بلکه برای تمام مسلمانان استفاده از آن جایز است (۳۲).

آیت الله خامنه‌ای دامت برکاته

[به فصل ۲ «معماری مسجد» نیز مراجعه کنید]

پی نوشتها:

- ۱-تحریر الوسیله، ج ۱، فی مکان المصلی، ص ۱۵۲، م ۱۸.
- ۲-همان، م ۱۹.
- ۳-همان.
- ۴-العروة الوثقی، ج ۱، فی احکام النجاسات، ص ۸۸، م ۱۵.
- ۵-همان، ص ۸۹، م ۱۶.
- ۶-استفتاآت، ج ۲، ص ۳۵۶، ص ۵۴.
- ۷-استفتاآت، ج ۲، ص ۳۴۲، س ۱۸.
- ۸-تحریر الوسیله، ج ۲، کتاب الوقف و اخواته، ص ۷۵، م ۶۳.
- ۹-العروة الوثقی، فی مکان المصلی، ص ۵۹۷، م ۱۲.
- ۱۰-استفتاآت، ج ۲، ص ۳۳۴، م ۲.
- ۱۱-استفتاآت، ج ۲، ص ۳۳۸، س ۹.
- ۱۲-همان، ص ۳۳۹، س ۱۳.
- ۱۳-مجمع المسائل، ج ۱، ص ۱۳۲، ص ۲۳.
- ۱۴-جامع المسائل، ج ۱، ص ۹۶، س ۳۱۵.
- ۱۵-مجمع المسائل، ص ۱۳۶، س ۳۷.
- ۱۶-استفتاآت ج ۲، ص ۳۳۶، س ۵.
- ۱۷-استفتاآت، ج ۲، ص ۳۶۶، ص ۷۸.
- ۱۸-استفتاآت، ج ۲، ص ۳۵۷، ص ۵۵.
- ۱۹-همان، س ۵۶.
- ۲۰-همان، ص ۳۶۵، س ۷۷.
- ۲۱-اجوبه الاستفتائات، ج ۱، ص ۱۲۴، س ۴۱۴.
- ۲۲-استفتاآت، ج ۲، ص ۳۷۱، س ۹۳.
- ۲۳-استفتاآت، ج ۲، ص ۳۶۴، س ۷۵.
- ۲۴-همان، س ۷۴.
- ۲۵-اجوبه الاستفتائات، ج ۱، ص ۱۲۵، س ۴۱۹.
- ۲۶-استفتاآت، ج ۲، ص ۳۶۸، س ۸۴.
- ۲۷-همان، ص ۳۶۹، س ۸۵.
- ۲۸-مجمع المسائل، ج ۱، ص ۱۴۱، س ۵۵.
- ۲۹-توضیح المسائل، م ۹۱۱.
- ۳۰-استفتاآت، ج ۲، ص ۳۶۹، س ۸۷.
- ۳۱-العروة الوثقی، ج ۱، فی مکان المصلی، ص ۵۹۷، م ۱۲.
- ۳۲-اجوبه الاستفتائات، ج ۱، ص ۱۱۹، س ۴۰۱.

مصالح ساختمانی مسجد

۳۳- مصالح ساختمانی مسجد، اعم از آجر و سنگ و سیمان و گچ و مانند آن که در ساختن دیوار و کف و سقف مسجد بکار می‌رود، باید پاک باشد و بنا بر احتیاط واجب آنچه در سمت بیرونی دیوار مسجد بکار می‌رود، مانند سنگها و آجرهای تزیینی و غیر آن نیز باید پاک باشد (۱).

۳۴- به کار گرفتن کارگر و بنای غیر مسلمان در ساختن مسجد، در صورتی که سبب نجس شدن ساختمان مسجد می‌شود و تطهیر آن امکان ندارد، جایز نیست (۲).

۳۵- ساختن مسجد در محلی که چاه فاضلاب و امثال آن بوده اشکال ندارد، ولی بنا بر احتیاط واجب ابتدا باید نجاست محل را بر طرف کرده و سپس مسجد بسازند، مثلاً خاکهای نجس را بر دارند و به جای آن زیر زمین بسازند یا با خاک پاک پر کنند (۳).

۳۶- فروختن در و پنجره، و چیزهای دیگر مسجد حرام است و اگر مسجد خراب شود باید: آنها را در تعمیر و بازسازی همان مسجد به کار ببرند.

اگر در آن مسجد قابل استفاده نباشد، باید در مسجد دیگر مصرف شود.

اگر به درد مسجدهای دیگر هم نخورد، می‌توانند آن را بفروشند و پول آن را اگر ممکن است در تعمیر همان مسجد و گر نه در مسجد دیگر صرف کنند (۴).

۳۷- بردن مصالح ساختمانی، حتی خاک و ریگ از مسجد جایز نیست، مگر خاکهای اضافی (۵).

س: در یک روستای همجوار، مسجدی کهنه وجود دارد و روستای مذکور فاقد سکونت و مخروبه شده است، اهالی در نظر دارند در روستای جدید که کوچ نموده‌اند مسجد را توسعه داده و چوبها و سایر مصالح مسجد قبلی را به فروش برسانند و در مسجد تازه احداث، مصرف نمایند، لذا تقاضا می‌شود اگر از نظر شرعی اشکالی ندارد جواب را مرقوم فرمائید.

ج- اشکال دارد (۶).

۳۸- س: اگر از لوازم تعمیر مسجد- نو یا کهنه از قبیل آجر و گچ و غیره اضافه بیاید، خرید و فروش آن برای منزل شخصی، جایز است یا نه؟

ج- اگر برای مسجد مذکور بی مصرف باشد باید صرف در مسجد دیگر شود و چنانچه در مسجد دیگر هم بی مصرف باشد، جایز است بفروشند و وجه آن را صرف همان مسجدی که مصالح، جهت آن تهیه شده بود نمایند و اگر آن مسجد، احتیاج نداشته باشد صرف در مسجد دیگر کنند (۷).

آیت الله گلپایگانی قدس سره

مناره و محراب مسجد

۳۹- بالا بردن گلدسته‌ها (مناره‌ها) بیش از پشت بام مسجد مکروه است (۸).

۴۰- ساختن کنگره و بالکون برای دیوار مسجد، مکروه است (۹).

۴۱- ساختن محراب داخلی برای مسجد مکروه است (۱۰).

۴۲- س: بهم زدن محراب مسجدی که قبلاً واقف، بنا نموده و بدون اجازه واقف، تجدید بنا نمودن، چه صورت دارد؟

ج- اگر تعمیر مسجد، محسوب شود اشکال ندارد (۱۱).

آیت الله گلپایگانی قدس سره

ستونهای مسجد

گاهی ستونهای عریض مسجد مانع اتصال صفوف نمازگزاران می شود، لذا بهتر آن است که در ساختن مسجد ستونها و دیوارهای بین شبستانها را به گونه ای بنا کنند، که مانع اتصال صفوف نباشد.

۴۳- کسی که پشت ستون ایستاده، اگر از طرف راست یا چپ به واسطه ماموم دیگر به امام متصل نباشد، نمی تواند اقتدا کند، بلکه اگر از دو طرف هم متصل باشد ولی از جلو اتصال نداشته باشد و هیچکدام از آنها، برخی از مامومین صف قبل و لو یک نفر را نبیند، جماعتش اشکال دارد (۱۲).

وضوخانه مسجد

۴۴- مستحب است طهارتخانه مسجد را بیرون مسجد در کنار در مسجد بسازند (۱۳).

۴۵-س: قطعه زمینی است که آن را شخصی به نیت مسجد خریداری کرده و در صدد ساختن آن بوده، لکن قبل از آنکه آن جا را ساختمان کند و قسمت شبستان و دستشویی و توالی آن را معین نماید مرحوم شد، بعد از او چند نفر دیگر، با خرج خودشان قسمت شمالی زمین که مورد نظر بانی برای شبستان بود ساختند (مورد نظر از این جهت که بانی در آن قسمت زمین، گاهی نماز می خوانده و آن قسمت را هموار کرده بود) و چون بانی زمین مرحوم شده و قسمت توالی و دستشویی را معلوم نکرده، هنوز مسجد فاقد توالی است، در حالی وراث بانی هستند و برای هر گونه اصلاحی، به صورتی که شرع مقدس اجازه فرماید حاضرند، تقاضا می شود نظر مبارک را در مورد ساختن دستشویی و توالی مرقوم فرمایید که ان شاء الله مشکل حل شود.

ج- در محلی که به عنوان مسجد نماز در آن خوانده نشده، هر طوری که معمار و مهندس صلاح بدانند و با نقشه ساختمان مخالف نباشد، ساختن توالی و دستشویی مانعی ندارد (۱۴).

مسجد فضایی

۴۶- جایز است، پشت بام ساختمان یا طبقه فوقانی آن را مسجد قرار داد، بنابر این می توان بالای مغازه یا منزل را مسجد ساخت، یا در یک ساختمان چند طبقه (بجاست در ساختمانهای چند طبقه که از مسجد دور است یک طبقه یا یک سالن آن را مسجد قرار دهند، تا ساکنان آن از ثواب نماز در مسجد محروم نباشند)، یک طبقه آن را مسجد قرار داد (۱۵).

۴۷-س: شخصی می خواهد خانه مسکونی خود را به این ترتیب وقف کند که زیر زمین و طبقه اول مسجد باشد و طبقه دوم و سوم را اجاره بدهد و مال الاجاره آن صرف مرکز نگهداری معلولین و سالمندان شود آیا چنین وقفی صحیح است؟

ج- ظاهر، جواز تفکیک است بین طبقات و تخصیص بعضی طبقات به وقف مسجد و بعضی را به وقف غیر مسجد و «الوقوف علی حسب ما یوقفها اهلها» (۱۶).

آیت الله اراکی قدس سره

مسجد زیر زمینی

۴۸- جایز است طبقه زیر زمین ساختمانی را به عنوان مسجد وقف کنند در حالی که طبقات فوقانی، خانه و مغازه و امثال اینهاست، همچنانکه می توان در یک طبقه، برخی از اتاقها را مسجد قرار داده و این مساله تابع وقف است (۱۷).

مسجد شیب دار

۴۹- اگر زمین مسجد شیب دار باشد و امام جماعت در طرفی که بلندتر است بایستد، در صورتی که سرایشی آن زیاد نباشد و طوری باشد که به آن، زمین مسطح بگویند مانعی ندارد (۱۸).

۵۰-س: صفوف متعدد در نماز جماعت وجود دارد و شیب زمین اندک است و صف قبل با صف بعد شیب قابل ملاحظه ای ندارد ولی در صفهای بعدی و آخر مکان مامومین با امام، نیم متر- یا کمتر یا بیشتر پایین تر است، این مقدارها با توجه به صفوف زیاد

نماز اشکال دارد یا خیر؟

ج- در فرض مذکور اشکال ندارد (۱۹).

نقاشی و تزئین مسجد

۵۱- بنا بر احتیاط واجب مسجد را نباید به طلا زینت نمایند (۲۰).

۵۲- بنا بر احتیاط واجب نباید صورت انسان و حیوان را در مسجد نقش کنند و نقاشی چیزهایی که روح ندارد، مثل گل و بوته، مکروه است (۲۱).

۵۳-س: در رساله آن جناب، نقاشی و تصویر در مسجد به احتیاط واجب منع شده است، آیا این منع شامل عکس هم می شود یا نه؟
ج- شامل نیست (۲۲).

۵۴-س: امروزه در بعضی از مساجد و یا مکانهایی که نماز جمعه اقامه می شود، عکسها و پوسترهایی روبروی نمازگزاران نصب می شود، آیا نماز خواندن در این مکانها اشکال دارد.

ج- نماز صحیح است، هر چند در مقابل نمازگزار بودن آن کراهت دارد و کراهت رفع می شود به اینکه روی آن را به وسیله ای بپوشانند (۲۳).

۵۵-س: آیا در مقابل نمازگزار عکس مکه حرام است یا نه؟ چرا؟ و عکسهای غیر از عکس مکه چگونه؟

ج- حرام نیست و اگر تصویر ذی روح باشد مکروه است (۲۴).

[به فصل ۱ «مسجد سازی» و فصل ۴ «لوازم مسجد» نیز مراجعه کنید.]

پی نوشتها:

۱- و ۲- العروة الوثقی، ج ۱، فی احکام النجاسات، ص ۸۶، م ۹.

۳- العروة الوثقی، ج ۱، فی بعض احکام المسجد، ص ۵۹۹، م ۱.

۴- توضیح المسائل، م ۹۱۰.

۵- العروة الوثقی، ج ۱، فصل فی بعض احکام المسجد، الرابع.

۶- استفتاآت، ج ۲، ص ۳۷۵، س ۱۰۱.

۷- مجمع المسائل، ج ۱، ص ۱۴۳، س ۶۴.

۸- توضیح المسائل، م ۸۹۶.

۹- و ۱۰- العروة الوثقی، ج ۱، فی بعض احکام مسجد، ص ۶۰۰.

۱۱- مجمع المسائل، ج ۱، ص ۱۴۸، س ۸۳.

۱۲- توضیح المسائل، م ۱۴۱۴.

۱۳- همان.

۱۴- مجمع المسائل، ج ۱، ص ۱۴۰، س ۵۲.

۱۵- العروة الوثقی، ج ۱، فی مکان مصلی، ص ۵۹۷، م ۱۲.

۱۶- استفتاآت، ص ۱۴۹، س ۲۶.

۱۷- العروة الوثقی، ج ۱، فی مکان المصلی، ص ۵۹۷، م ۱۲.

۱۸- توضیح المسائل، م ۱۴۱۵.

۱۹- استفتاآت، ج ۱، ص ۲۸۴، س ۵۰۰.

۲۰- و ۲۱- توضیح المسائل، م ۹۰۸.

۲۲- استفتاآت، ج ۱، ص ۱۵۰، س ۷۹.

۲۳- همان، س ۸۰.

۲۴- همان، س ۸۱.

مخارج مسجد

موقوفات

۵۶- اگر چیزی را بر مسجد وقف کنند و مصرفی برای آن مشخص نکرده باشند، منافع آن در تعمیر، نور، فرش و اجرت خادم مصرف می شود و اگر چیزی اضافه آمد به امام جماعت مسجد داده می شود (۱).

۵۷-س: زمینی است وقف مسجد که متصل به آن است، آیا با نظر متولی شرعی می توانیم مقداری از زمین موقوفه را به همان مسجد اضافه و جزو آن قرار دهیم؟

ج- اگر وقف مسجد است که باید عوائد آن صرف مسجد شود، اضافه کردن آن به مسجد جایز نیست (۲).

بر فرض عدم جواز آیا با نظر متولی جایز است مقداری از همان زمین برای دستشویی و یا کتابخانه استفاده شود.

ج- حکم مساله قبل را دارد (۳).

۵۸-س: در کنار یک مسجد کوچک، به فاصله ۸ متری زمینی به مساحت ۱۲۰۰ متر برای مسجد وقف گردیده است، آیا می شود در

این زمین سالن سخنرانی و منزل خادم و وضوخانه و حجراتی برای تحصیل و چند مغازه برای هزینه مسجد درست کرد یا نه؟

ج- تابع نحوه وقف است. اگر زمین، وقف شده که از عوائد آن صرف احتیاجات مسجد شود، تصرفات مزبوره جایز نیست، مگر آنکه زمین را با صلاح دید وقف از متولی شرعی برای تصرفات مزبوره اجازه کنند (۴).

۵۹-س: مسجدی است که دارای موقوفاتی می باشد، اما نمی دانیم و روشن نیست که این موقوفات برای شخص امام جماعت مسجد

است یا این که برای مخارج مسجد؟ در صورتی که مردم مخارج مسجد را تامین کنند و مسجد از این نظر کمبودی نداشته باشد، آیا امام جماعت می تواند از این موقوفه استفاده کرده و مصرف نماید؟

ج- اگر معلوم نیست که وقف بر خصوص امام جماعت شده یا وقف بر چیزی شده که شامل امام جماعت هم باشد، نمی تواند بگیرد (۵).

۶۰-س: منزلی را وقف کرده برای مسجد، در ضمن وقف شرط کرده که مادام العمر خود در آن سکونت کند، آیا صحیح است؟

ج- اگر مدت معین ذکر کند تا از جهل خارج شود مانعی ندارد و عدم ترتب احکام مسجد در مدت مذکور مانع ندارد، چون احکام مربوط به مسجدی است که مسلوب المنفعه (از بین رفتن منفعت) نباشد (۶).

آیت الله اراکی قدس سره

۶۱-س: مسجدی بوده در خیابان واقع شده و موقوفات برای مسجد هست که منافعی صرف مسجد بشود آیا متعذر مصرف است و

منافع موقوفه را در جای اقرب فالاقرب باید مصرف شود؟

ج- با فرض عدم امکان اعاده مسجد حکم متعذر مصرف را دارد که باید در مسجد نزدیکتر، از باب «الاقرب فالاقرب» صرف شود (۷).

آیت الله اراکی قدس سره

۶۲-س: مسجدی در اثر زلزله خراب شده و اهالی آن به دو کیلومتری نقل مکان کرده‌اند و مسجد جدیدی ساخته‌اند. مسجد اول موقوفاتی دارد که باید صرف تعمیراتش شود، آیا در مسجد دیگر می‌توان استفاده کرد؟

ج- لازم است که همان مسجد مخروبه را تعمیر و مرمت کنند و در بعض مواقع مناسب جلسات عزاداری و اقامه جماعت را در آن مسجد برپا کنند تا مسجد متروک نشود (۸).

اجاره موقوفات مسجد

۶۳-س: زمین موقوفه مخروبه‌ای، قبلاً مستراح بوده سالهای متمادی مخروبه مانده و از ارتفاع خارج شده، شخصی از متولی شرعی شفاها اجازه می‌گیرد و طبقه پایین آن را مستراح و وضوخانه ساخته و فوقانی آن را به خرج خود چند مغازه می‌سازد و متولی آن شفاها تشویق و ترغیب بر آن نموده؟ آیا کسی دیگر حق اعتراض دارد؟ و آیا متولی می‌تواند بگوید: اعیان را طبق نظر من وقف نمایم؟ یا اعیان ملک سازنده است و فقط کرایه زمین مخروبه موقوفه را باید بدهد؟

اگر کسی پیدا شود مخارج اعیانی آن را بپردازد که سازنده واگذار به وقف نماید نسبت به وجه سرقتی که سازنده گرفته چه صورت دارد؟

ج- اگر متولی شرعی با مراعات صلاح وقف اجاره داده که شخص برای خودش ساختمان کند و اجاره زمین را بپردازد، صاحب ساختمان، اجاره زمین را ضامن است و زمین در حالی که ساختمان روی آن است ملاحظه می‌شود، نه مخروبه (۹).

۶۴-س: مدتی است که در یکی از مساجد امام جماعت هستم و اطلاعی از کیفیت وقف این مسجد ندارم. با توجه به اینکه مسجد مذکور از حیث تامین مخارج خود مشکلات فراوانی دارد، آیا جایز است زیرزمین مسجد را برای کاری که در شان مسجد باشد اجاره داد؟

ج- اگر زیر زمین عنوان مسجد نداشته باشد و جزئی از تعلقات مورد نیاز مسجد نباشد، اشکال ندارد (۱۰).

آیت الله خامنه‌ای دامت برکاته

صرف زکات در مسجد

۶۵-یکی از مصارف زکات «سیل الله» است، یعنی کاری که منفعت عمومی دینی دارد یا نفعش به عموم مسلمانان می‌رسد، یا برای اسلام مفید است، که از جمله آنها ساخت و تعمیر و سایر مخارج ضروری مسجد است، پس زکات اموال را می‌توان در مسجد خرج کرد (۱۱).

۶۶-س: در قسمتی از صحن یک مسجد، با پول زکات، اتاقی به عنوان کتابخانه مسجد ساخته شده، آیا این عمل جایز است یا خیر؟ و در صورت عدم جواز آیا لازم است آن را خراب نموده و به صحن مبدل سازند؟

و در هر صورت تصرف در زکات چه صورتی دارد؟ آیا مجزی است یا موجب ضمان بر متلف و بر ذمه «من تجب علیه» است و ملزم به اداء می‌باشد؟

ج- محل ساختن کتابخانه اگر مسجد نبوده و تغییر وقف محسوب نشده است، اشکال ندارد و ضامن نیست، در غیر این صورت عمل مزبور جایز نبوده است و کسی که متصدی عمل مزبور شده باید محل را از آن ساختمان تفریغ نماید و پول زکات را که در آن ساختمان صرف کرده ضامن است (۱۲).

۶۷-س: مسجدی است که نیاز مبرم به تعمیرات کلی دارد، آیا از زکات فطره می‌شود صرف آن کرد؟

ج- بهتر است فطره را به مصرف فقرای محل رسانند ولی در مسجد و مانند آن نیز مانعی ندارد (۱۳).

آیت الله فاضل لنکرانی دامت برکاته

۶۸-س: در صورت وجود فقراء زکات تا چه مقدار زکات مال خود را بدون رعایت اصناف مستحقین می‌تواند صرف در ساختمان

مسجد، در محل نماید؟

ج- با بودن فقراء، تمام زکات را هم می تواند صرف مسجد کند، لکن بهتر آن است که مقداری به فقراء بدهد و مقداری صرف مسجد نماید (۱۴).

آیت الله گلپایگانی قدس سره

صرف خمس در مسجد

۶۹- چون نصف خمس اموال باید به سادات فقیر دارای شرایط (شرایط سیدی که به او خمس داده می شود در توضیح المسائل بحث مصرف خمس آمده است.) داده شود و نصف دیگر آن که سهم امام زمان (عج) است، در زمان غیبت باید به مجتهد جامع شرایط داده شود، بنابراین این خمس مال را بدون اجازه مجتهد جامع شرایط نمی توان در مسجد خرج کرد و اگر کسی بدون اجازه خرج کند، کفایت از پرداخت خمس نمی کند (۱۵).

کمکهای مردمی

۷۰-س: آیا در بناء مسجدهای سنی های می توانیم کمک بکنیم یا خیر؟

ج- بلی در بناء مسجد می توانید کمک کنید (۱۶).

آیت الله گلپایگانی قدس سره

۷۱-س: اگر کسی برای مسجدی نذر کرده باشد که هرگاه پولی داشتم مثلاً مسجد را سفید کنم و قبل از شروع آن شخص، شخص دیگری آمد و مسجد را سفید کرد، آیا می شود آن پول را به مصرف دیگری در همان مسجد جهت زیلو و غیره برساند یا خیر؟

ج- در فرض مذکور موضوع نذر منتفی شده چیزی بر او واجب نیست و اگر بخواهد تبرعا مبلغی را که نذر کرده صرف زیلو و جهات دیگر مسجد نماید مختار و ماجور است (۱۷).

آیت الله گلپایگانی قدس سره

۷۲-س: کسی که متصدی و مسئول صندوق جمع اعانات برای ساختمان حرم امام یا حسینیة یا مسجدی می باشد آیا می تواند با وجوهی که مؤمنین در صندوق ریخته اند با اطمینان ربح صد در صد خرید و فروش کند و همچنین کسی که وجوه سهم مبارک امام علیه السلام نزد او جمع شده با اطمینان به سود و حفظ اصل مال می تواند با پول تجارت کند یا نه؟

ج- اگر و کالت مؤمنین به مسئول صندوق شامل این نحو معاملات باشد، مانعی ندارد، ولی اگر علم به رضا به تنهایی کافی نیست. و در مورد سهم مبارک امام علیه السلام اگر مجتهد صلاح بداند و اجازه بدهد و به مصلحت باشد مانعی ندارد (۱۸).

آیت الله اراکی قدس سره

۷۳-س: خادم مسجدی میان دو نماز، پول به عنوان کمک برای مسجد جمع می کند، آیا می شود آن را به امام جماعت یا سخنران داد و یا در جهات دیگر مصرف کرد؟

ج- اگر مقصود پول دهندگان کمک به مخارج مربوط به مسجد باشد مانعی ندارد (۱۹).

آیت الله فاضل لنکرانی دامت برکاته

[به فصل ۴ «لوازم مسجد» نیز مراجعه شود.]

پی نوشتها:

۱- تحریر الوسیله، ج ۲، کتاب الوقف، ص ۷۴، م ۵۶.

۳- و ۲- همان، ص ۳۵۹، س ۶۱.

۴- استفتاآت، ج ۲، ص ۳۵۸، س ۵۸.

- ۵- استفتاآت، ج ۲، ص ۳۵۰ س ۳۹.
- ۶- استفتاآت، ص ۱۴۷، س ۱۹.
- ۷- همان، ص ۱۴۹، س ۲۵.
- ۸- جامع المسائل، ج ۱، ص ۸۷، س ۲۷۳.
- ۹- استفتاآت، ج ۲، ص ۳۷۶، س ۱۰۳.
- ۱۰- اجوبه الاستفتائات، ج ۱، ص ۱۲۸، س ۴۲۷.
- ۱۱- توضیح المسائل، م ۱۹۲۵، هفتم.
- ۱۲- استفتاآت، ج ۱، ص ۳۴۴، س ۱۵.
- ۱۳- جامع المسائل، ج ۱، ص ۸۸، س ۲۸۰.
- ۱۴- مجمع المسائل، ج ۱، ص ۱۴۷، س ۷۷.
- ۱۵- توضیح المسائل، م ۱۸۳۴.
- ۱۶- مجمع المسائل، ج ۱، ص ۱۵۷، س ۱۱۷.
- ۱۷- مجمع المسائل، ج ۲، ص ۳۲۶، س ۹۲۷.
- ۱۸- استفتاآت، ص ۵۲۷، س ۲۱.
- ۱۹- جامع المسائل، ج ۱، ص ۹۱، س ۲۹۲.

لوازم مسجد

بیرون بردن لوازم مسجد

۷۴-س: چند عدد بخاری چوب سوز را قبلاً وقف مسجد نموده‌اند و فعلاً با تعویض بخاریها، دیگر احتیاجی به آنها در این مسجد نیست و مسجدی در یک روستا احتیاج مبرم به بخاری دارد، با امام جماعت مسجد شهر در این مورد مشورت شد که ایشان اجازه استفاده از آنها را بدهند امام فرمودند: نامه‌ای به حضور امام بنویسید اگر حضرت امام اجازه دادند مانعی ندارد، لذا از حضور حضرت امام تقاضا می‌شود نظر مبارک رادر جواز یا عدم جواز بیان فرمایید. ج- اگر مسجدی که بخاری برای آن وقف شده احتیاج ندارد، می‌توانند با نظر متصدی شرعی، در مسجد دیگر از آن استفاده نمایند (۱).

۷۵-س: آیا جایز است لوازم مسجد، از قبیل کولر، بلندگو و فرش جهت استفاده شخصی فاتحه و عروسی و یا استفاده پیش نماز مسجد از مسجد خارج شود؟

ج- تابع کیفیت وقف است اگر برای استفاده در مسجد وقف شده، بیرون بردن از مسجد جایز نیست (۲).

۷۶-س: آیا بردن فرش مسجد قدیم در مسجد جدید متصل جایز است؟

ج- اگر جزء مسجد قدیم محسوب است جایز است (۳).

۷۷-س: عده‌ای از افراد خیر پولی برای خریدن اجناسی که مورد احتیاج مسجد است می‌دهند و آن اجناس به نام مسجد خریداری می‌شود، آیا می‌توان از آنها در خارج از مسجد برای کارهای خیر استفاده نمود؟

ج- اگر برای خصوص مسجد مزبور داده‌اند در خصوص آن مسجد از آن استفاده شود (۴).

۷۸-س: در مسجد گلیم‌هایی است که در حاشیه‌اش نوشته شده وقف مسجد است و اجازه خارج کردن از مسجد نیست، فعلاً فرشهای

قیمتی برای آن مسجد آورده و فرش نموده و گلیم‌ها را برداشته و حجرات همان مسجد را که در حیاط مسجد است فرش نموده‌اند و طلاب علوم دینیه در آنها ساکن هستند. آیا اشکالی دارد یا خیر؟

ج- در فرض سؤال گلیم مسجد را زیر فرش خود مسجد، پهن کنند و به جای دیگر نبرند (۵).
آیت‌الله گلپایگانی قدس سره

فروش لوازم مسجد

۷۹- خرید و فروش چیزهایی که وقف مسجد شده باطل است، ولی اگر به طوری خراب شود که نتوانند استفاده‌ای را که مال برای آن وقف شده از آن ببرند، مثلاً فرش مسجد پاره شود که نتوانند روی آن نماز بخوانند، فروش آن اشکال ندارد و در صورتی که ممکن باشد باید پول آن را در همان مسجد به مصرفی برسانند که به مقصود وقف کننده نزدیکتر باشد (۶).

۸۰-س: تبدیل قرآن و کتب وقف شده در مساجد به احسن، چه صورت دارد؟

ج- تا موقعی که قابل استفاده است فروش و تبدیل آن جایز نیست (۷).

۸۱-س: چیزهایی که به مسجد به عنوان نذر داده می‌شود، مانند پنکه، چراغ، استکان و نعلبکی چنانچه زاید بر احتیاج باشد، آیا متولی می‌تواند زیاده را بفروشد و به سایر هزینه‌های لازم مسجد برساند؟

ج- در صورتی که مورد نیاز سایر مساجد نباشد مانعی ندارد (۸).

آیت‌الله فاضل لنکرانی دامت برکاته

۸۲-س: سماور ذغالی را فردی وقف مسجد کرده و اکنون مورد استفاده قرار نمی‌گیرد، آیا می‌شود آن را فروخت و به جای آن فرش تهیه کرد؟

ج- اگر مسجد دیگری نیاز به چنین سماوری داشته باشد به آنجا داده شود و اگر چنین نیست آن را تبدیل به سماور گازی و مثل آن کنند و در صورت عدم نیاز پول آن را صرف در آبدارخانه مسجد کنند (۹).

آیت‌الله فاضل لنکرانی دامت برکاته

۸۳-س: اجناسی مانند قند و چای را که در مساجد و غیره زیاد می‌آید و در اثر گذشت ایام احتمال فاسد شدن آنها وجود دارد، آیا می‌توان فروخت و پول آن را خرج همان مسجد کرد، یا باید به مسجد دیگر برد؟

ج- اگر بشود از عین آن در مساجد و یا در وقت دیگر استفاده کنند این امر تقدم دارد (۱۰).

آیت‌الله فاضل لنکرانی دامت برکاته

لوازم مسجد تخریب شده

۸۴-س: مسجدی قدیمی که غیر قابل استفاده بود تخریب و نوسازی شده مقداری از سنگهای شبستان باقی مانده، آیا استفاده از آن سنگها جهت توال و دستشویی جایز است یا خیر؟ زیرا سنگهای اضافی از اصل ساختمان و شبستان مسجد می‌باشد؟

ج- در فرض سؤال اگر مسجد دیگری در محل یا غیر آن باشد که نیاز به سنگ داشته باشند، صرف آن شود و چنانچه مسجد دیگری نباشد، سنگها را بفروشید و پول آن را صرف خود مسجد کنید و صرف آن در توال و دستشویی صحیح نیست (۱۱).

آیت‌الله گلپایگانی قدس سره

آوردن قرآن و مهر از مسجد

۸۵-س: آیا مهر مسجد را به مسجد دیگری می‌توان برد یا نه؟ مثلاً اگر کسی مهر مسجد را ببرد و مدتی با آن نماز بخواند چه در منزل و چه در مسجد دیگر آیا نماز او چه صورت دارد؟

ج- جایز نیست و باید به جای اول برگرداند، مگر آنکه یقین کند که مخصوص آن مسجد نیست (۱۲).

آیت الله اراکی قدس سره

۸۶-س: قرآنهایی که در مسجد الحرام است، بر بعضی نوشته شده که وقف است، ولی بر بعضی دیگر نوشته نشده است، شایع است آنها که کلمه وقف و یا عبارت دیگر که مفهوم وقف بودن باشد ندارد، جایز است بردارند و چنین کاری احیاناً شده است، بفرمایید جایز است یا نه؟

ج- برداشتن آنها بدون اینکه از متصدی ذیربط بگیرند، جایز نیست و باید برگردانده شود (۱۳).

استفاده از بلندگوی مسجد

۸۷-س: در مسجد... یک دستگاه بلندگو است که در موقع اذان و مجالس سوگواری از آن استفاده می شود، بعضی اوقات، کودکی یا پولی از اشخاص، مفقود می شود از ما خواهش می کنند که به وسیله بلندگو، به اهالی شهر ابلاغ نماییم، حکمش چیست؟

ج- اگر بلندگو را به خارج نبرند و پول برق آن را بدهند، اشکال ندارد (۱۴).

آیت الله گلپایگانی قدس سره

استفاده از برق مسجد

۸۸-س: اگر در مسجد روضه برقرار باشد، آیا می توان برای ضبط شخصی از برق آن استفاده کرد؟

ج- جایز نیست، مگر آنکه پول برق مصرف شده را بدهند (۱۵).

آیت الله فاضل لنکرانی دامت برکاته

میوه های درخت مسجد

۸۹-س: اینجانب خادم مسجدی هستم که مدت سی و دو سال در این مسجد برای رضای خدا خدمت می کنم و از کسی مزد و حقوق نگرفته و نمی گیرم، در حیات این مسجد مقداری درخت قلمه و درخت میوه غرس نمودم و بار آوردم، آیا جایز است از میوه و چوب آنها، خانواده اینجانب استفاده کنند یا جایز نیست؟

ج- اگر درختان را از مال خودتان غرس کرده اید و وقف نموده اید، میوه آن از خود شماست و می توانید استفاده کنید (۱۶).

پی نوشتها:

۱- استفتاآت، ج ۲، ص ۳۸۶، س ۱۲۵.

۲- همان، ص ۳۴۴، س ۲۵.

۳- همان، ص ۳۴۵، س ۲۷.

۴- همان، ص ۳۴۵، س ۲۸.

۵- مجمع المسائل، ج ۱، ص ۱۴۶، س ۷۴.

۶- توضیح المسائل، م ۲۰۹۴.

۷- استفتاآت، ج ۲، ص ۳۷۰، س ۸۸.

۸- جامع المسائل، ج ۱، ص ۹۲، س ۲۹۳.

۹- جامع المسائل، ج ۱، ص ۹۲، س ۲۹۶.

۱۰- جامع المسائل، ج ۱، ص ۹۳، س ۳۰۲.

۱۱- مجمع المسائل، ج ۱، ص ۱۴۶، س ۷۳.

۱۲- استفتاآت، ج ۲، ص ۳۴۵، س ۲۶.

۱۳- مناسک محشی، ص ۳۹۶، استفتاآت مسائل متفرقه، س ۱۳۴۶.

۱۴-مجمع المسائل، ج ۱، ص ۱۴۵، س ۱۷۰.

۱۵-جامع المسائل، ج ۱، ص ۹۶، س ۳۱۶.

۱۶-استفتاآت، ج ۲، ص ۳۳۴، م ۱.

عبادت در مسجد

نماز خواندن در مسجد

۹۰-نماز خواندن در مساجد مستحب است، بلکه حاضر نشدن در مسجد مخصوصا برای همسایگان مسجد-در صورتی که عذری مثل بارش برف و باران نباشد-مکروه است (۱).

۹۱-ترتیب اولویت مساجد برای نماز خواندن از نظر ثواب بدین شرح است:

مسجد الحرام هر نماز، معادل یک میلیون نماز

مسجد النبی صلی الله علیه و آله هر نماز، معادل ده هزار نماز

مسجد جامع کوفه-هر نماز، معادل هزار نماز

مسجد الاقصی-هر نماز، معادل هزار نماز

مسجد جامع هر شهر-هر نماز، معادل یکصد نماز

مسجد قبیله-هر نماز، معادل بیست و پنج نماز

مسجد بازار-هر نماز، معادل دوازده نماز (۲).

۹۲-برای زنها نماز خواندن در خانه بهتر است، ولی اگر بتوانند کاملا خود را از نامحرم حفظ کنند، بهتر است در مسجد نماز بخوانند (۳).

۹۳-مستحب است انسان نمازش را در مکانهای مختلف و مساجد متعددی بخواند که در قیامت همه آن اماکن و مساجد به نفع او شهادت دهند (۴).

۹۴-تعطیل کردن مسجد مکروه است و مستحب انسان نماز را در مسجدی بخواند که نمازگزار ندارد تا تعطیل نشود. از امام صادق علیه السلام روایت شده است که-سه چیز در قیامت از مردم شکایت می کنند: اول مسجد متروکی که اهالی آنجا در آن نماز نمی خوانند. دوم:

عالمی که بین عده ای جاهل قرار دارد و از او استفاده نمی کنند. و سوم: قرآنی که متروک مانده و غبار گرفته است و آن را تلاوت نمی کنند (۵).

۹۵-زیاد رفتن به مسجد مستحب است. از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله روایت شده است که هر کس به مسجد رود از وقتی که روانه مسجد می شود تا به خانه بر می گردد، برای هر قدم که بر می دارد ده حسنه نوشته می شود (۶).

نماز تحیت مسجد

۹۶-وقتی انسان وارد مسجد می شود، مستحب است دو رکعت نماز به قصد تحیت و احترام مسجد بخواند و اگر نماز واجب یا مستحب دیگری هم بخواند، کافی است (۷).

اماکن تخیر

۹۷-مسافر-با شرایطی که در کتابهای مفصل فقهی آمده است-نمازهای چهار رکعتی را باید شکسته (دورکعتی) بخواند، ولی در چهار

مکان، می‌تواند تمام یا شکسته بخواند و آن اماکن عبارتند از:

مسجد الحرام در مکه مکرمه

مسجد النبی صلی الله علیه و آله در مدینه منوره

مسجد جامع کوفه

حرم سید الشهداء امام حسین علیه السلام (۸)

۹۸- این حکم اختصاص به مسجد اصلی ندارد و در جاهای توسعه یافته هم مسافر می‌تواند نمازش را تمام بخواند هر چند احتیاط مستحب است، تنها در مسجد اصلی نماز را تمام بخواند (۹).

جا گرفتن برای نماز

۹۹- یکی از اماکن مشترک و عمومی مسلمانان مسجد است، که همه آنان در استفاده از آن مساوی هستند-البته استفاده‌هایی که مخالف شرع و شان مسجد نباشد- پس اگر شخصی قبل از دیگری، جایی از مسجد را برای نماز یا عبادتی دیگر یا قرائت قرآن یا خواندن دعاء بلکه تدریس یا موعظه کردن و فتوا دادن در اختیار گرفت، دیگری نمی‌تواند آن جا را از او بگیرد، خواه فرد اول و دوم در استفاده یک هدف و غرض داشته باشند یا اغراض آنها متفاوت باشد، آری بعید نیست که نماز-جماعت یا فردی-بر سایر کارها مقدم باشد، پس اگر شخصی مسجد را برای تلاوت قرآن یا درس گفتن یا دعا فرا خواندن اشغال کرده باشد و شخص دیگری بخواهد در آنجا نماز بخواند، و جای دیگری در مسجد برای نماز خواندن نباشد یا بخواهد به جماعت ملحق شود و جای دیگری برای فردی خواندن نماز هست ولی برای شرکت در جماعت نیست، مثلاً در کنار صفوف به هم فشرده نماز جماعت، شخصی مشغول قرائت قرآن است و شبستان دیگری در مسجد برای نماز فردی خواندن هست ولی جایی برای شرکت در نماز جماعت باقی‌نمانده و فردی وارد می‌شود و می‌خواهد در نماز جماعت شرکت کند، بر شخصی که قرآن می‌خواند واجب است، جای خود را به نماز گزار بدهد (۱۰).

۱۰۰- اگر انسان نگذارد مردم از مسجد و مدرسه و پل و جاهای دیگر که برای عموم مردم ساخته شده استفاده کنند، حق آنان را غصب کرده است (۱۱).

۱۰۱- اگر کسی در مسجد جایی برای خود بگیرد و دیگری نگذارد که از آنجا استفاده کند، حق او را غصب کرده است (۱۲).

۱۰۲- کسی که در مسجد نشسته، اگر دیگری جای او را غصب کند و در آنجا نماز بخواند بنابر احتیاط واجب باید دوباره نمازش را در محل دیگری بخواند (۱۳).

۱۰۳- گذاشتن رحل (اثاث و وسائل، مانند سجاده و عبا و...) برای نشستن در مسجد، مانند نشستن است، یعنی صاحب رحل، حق اولویتی نسبت به آن مکان پیدا می‌کند و دیگران نمی‌توانند جای او را بگیرند، در صورتی رحل، چیزهایی مثل سجاده و عبا باشد که تمام محل نماز خواندن یا قسمت عمده آن را بگیرد، نه مثل گذاشتن مهر یا تسبیح یا مسواک و شانه و امثال اینها، بنابر این با گذاشتن مهر یا تسبیح و حتی هر دو حق برای او ثابت نیست و دیگران می‌توانند، بردارند و در آن مکان نماز بخوانند (۱۴).

۱۰۴- بین گذاشتن رحل و آمدن فرد نباید فاصله زیاد باشد، به طوری که آن مکان معطل بماند، پس اگر رحلی بگذارد و برود و برنگردد در صورتی که بدون برداشتن نتوان در آن محل نماز خواند، دیگران می‌توانند آن را بردارند ولی کسی که آن را بر می‌دارد، ضامن نگهداری آن است تا صاحبش برگردد (۱۵).

۱۰۵- اگر شخصی که در جایی از مسجد نشسته است، برخیزد و از آن محل صرف نظر کند، حتی اگر رحلی گذاشته و رحل را برندارد، دیگران می‌توانند آن جا را بگیرند. ولی تصرف در رحل او جایز نیست، مثلاً نمی‌توانند بر سجاده او نماز بخوانند (۱۶).

۱۰۶- س: شخصی در مسجد، جهت نماز جماعت، رحل گذاشته و بیرون رفته و جماعت برپا شده و صاحب رحل مراجعت نکرده است

در این صورت به محض منعقد شدن نماز جماعت، حق او از آن مکان ساقط شده و دیگری می تواند جای او را تصرف کند یا نه؟
ج- بعد از منعقد شدن جماعت، احتیاط آن است که تا امام به رکوع رکعت اول نرفته جای او را اشغال نکنند (۱۷).
آیت الله گلپایگانی قدس سره

۱۰۷-س: شخصی برای نماز در مسجد جا گرفته و می رود وضو بگیرد، دیگری جا نماز او را کنار زده و جای او مشغول نماز می شود
آیا نماز او صحیح است؟

ج- بنا بر احتیاط واجب نمازش را دوباره در محل دیگر بخواند (۱۸).

آیت الله فاضل لنکرانی دامت برکاته

با کسانی که به مسجد نمی آیند

۱۰۸- مستحب است انسان با کسی که در مسجد حاضر نمی شود:

- غذا نخورد

- در کارها با او مشورت نکند

- همسایه او نشود

- از او زن نگیرد.

- و به او زن ندهد (۱۹).

مستحبات مسجد

۱۰۹- بجز آنچه تاکنون گفته شد، این کارها نیز درباره مسجد مستحب است:

زودتر از همه به مسجد رفتن و دیرتر از همه از مسجد بیرون آمدن.

چراغ مسجد را روشن کردن [تامین نور مسجد].

تمیز کردن مسجد.

هنگام وارد شدن، ابتدا پای راست را داخل مسجد گذاشتن.

هنگام بیرون آمدن، ابتدا پای چپ را بیرون گذاشتن.

وضو گرفتن، برای رفتن به مسجد.

خوشبو کردن خود و پوشیدن بهتر لباسها برای رفتن به مسجد (۲۰).

مکروهات مسجد

۱۱۰- این کارها درباره مسجد مکروه است:

عبور از مسجد، به عنوان محل عبور، بدون آنکه در آنجا نماز بخواند.

خوابیدن در مسجد مگر در حال ناچاری.

فریاد زدن در مسجد و صدا را بلند کردن، مگر برای اذان.

سخن گفتن از امور دنیا در مسجد.

خرید و فروش در مسجد.

انداختن آب دهان و بینی در مسجد (اگر بی احترامی به مسجد باشد حرام است).

رفتن به مسجد برای کسی که سیر یا پیاز خورده و بوی دهانش مردم را آزار می دهد (۲۱).

اعتکاف در مسجد

- ۱۱۱- یکی از کارهای مستحب، اعتکاف است و عبارت است از ماندن در مسجد به قصد عبادت با شرایطی که در کتابهای مفصل فقهی آمده است (۲۲).
- ۱۱۲- اعتکاف تنها در این مساجد صحیح است:
 مسجد الحرام در مکه مکرمه
 مسجد النبی صلی الله علیه و آله در مدینه منوره
 مسجد جامع کوفه
 مسجد جامع بصره
 و در غیر از این چهار مسجد، تنها در مسجد جامع هر شهر به قصد رجاء مانع ندارد و در سایر مساجد جایز نیست (۲۳).
 مسجد جامع
- ۱۱۳- س: تعریف مسجد جامع چیست؟
 ج- مسجد جامع مسجدی است که اغلب اوقات بیشتر از سایر مساجد جمعیت داشته باشد (۲۴).
 آیت الله گلپایگانی قدس سره
- ۱۱۴- س: تعریف مسجد جامع چیست؟
 ج- مسجدی که برای اجتماع زیادی از اهالی آنجا ساخته شده و اختصاص به گروه خاصی یا اهالی محله‌ای نداشته باشد (۲۵).
 آیت الله خامنه‌ای دامت برکاته
- ۱۱۵- س: مسجد جامعی در شهری ساخته شده، بعد از آن مسجد بسیار بزرگتری ساخته شده و آن نیز به مسجد جامع معروف گشته، کدامیک از این دو مسجد، شرعاً مسجد جامع می‌باشد، و ملاک در تعیین مسجد جامع چیست، با توجه به اینکه گاهی در این مسجد نماز جمعه خوانده می‌شود و گاهی در آن، و حکم اعتکاف در این دو مسجد چیست؟
 ج- در صدق جامع بودن مسجد شرط نیست که تنها یک مسجد باشد، پس تعدد مسجد جامع در یک شهر ضرری نمی‌زند، و اعتکاف در هر دو صحیح است، اگر جامع نامیده شود، و اقامه نماز جمعه دخیلی در موضوع ندارد (۲۶).
 آیت الله خویی قدس سره
 پی‌نوشتها:
- ۱- تحریر الوسیله، ج ۱، فی مکان المصلی، ص ۱۵۱، م ۱۶.
 ۲- همان و العروة الوثقی، ج ۱، مکان المصلی، ص ۵۹۶، م ۴.
 ۳- توضیح المسائل، م ۸۹۴.
 ۴- العروة الوثقی، ج ۱، فی مکان المصلی، ص ۵۹۶، م ۶.
 ۵- همان، م ۸.
 ۶- همان، ص ۵۹۷، م ۹.
 ۷- توضیح المسائل، م ۹۱۳.
 ۸- توضیح المسائل، م ۱۳۵۶.
 ۹- مناسک حج محشی، ص ۴۸۶، م ۱۳۱۶.
 ۱۰- تحریر الوسیله، ج ۲، کتاب احیاء الموات و المشتراکات، ص ۲۱۴، م ۱۵.
 ۱۱- توضیح المسائل، م ۲۵۴۵.

۱۲- همان.

۱۳- توضیح المسائل، م ۸۶۸.

۱۴- همان، ص ۲۱۵، م ۱۷.

۱۵- همان، ص ۲۱۵.

۱۶- همان، ص ۲۱۴ و ۲۱۵، س ۱۶ و ۱۸.

۱۷- مجمع المسائل، ج ۱، ص ۱۳۵، س ۳۲.

۱۸- جامع المسائل، ج ۱، ص ۹۴، س ۳۰۵.

۱۹- توضیح المسائل، م ۸۹۷.

۲۰- العروة الوثقی، ج ۱، فصل فی الموضوعات المستحبه، ص ۱۹۴ و توضیح المسائل، م ۹۱۲ و ۹۱۳.

۲۱- توضیح المسائل، م ۸۹۶ و ۸۹۷.

۲۲- تحریر الوسیله، ج ۱، کتاب الصوم، خاتمه فی الاعتکاف، ص ۳۰۴.

۲۳- تحریر الوسیله، ج ۱، کتاب الصوم، خاتمه فی الاعتکاف، ص ۳۰۴.

۲۴- مجمع المسائل، ج ۱، ص ۱۵۳، س ۱۰۱.

۲۵- اجوبه الاستفتائات، ج ۱، ص ۱۲۲، س ۴۱۲.

۲۶- مسائل و ردود، ص ۱۹، س ۵۲.

نماز جماعت

نماز جماعت

از آنجا که مساجد مهمترین مکان برگزاری نماز جماعت است و اگر مسجد نماز جماعت نداشته باشد، نقش خود را به طور کامل ایفا نکرده و تاثیر چندانی برای حفظ دین داری افراد جامعه نخواهد داشت. بدین سبب در این قسمت برخی از احکام نماز جماعت آورده می شود.

اهمیت نماز جماعت

گذشته از آن که در روایات، برای نماز جماعت اجرو پاداش بسیاری وارد شده است، با دقت در برخی از مسائل فقهی، به اهمیت این عبادت پی می بریم و در اینجا به برخی از آنها اشاره می کنیم.

۱۱۶- مستحب است نمازهای واجب، به خصوص نمازهای یومیه را به جماعت بخوانند.

۱۱۷- شرکت در نماز جماعت برای هر کسی مستحب است، به ویژه برای همسایه مسجد.

۱۱۸- مستحب است انسان صبر کند که نماز را به جماعت بخواند.

۱۱۹- نماز جماعت هر چند اول وقت خوانده نشود، از نماز فرادی اول وقت بهتر است.

۱۲۰- نماز جماعتی که مختصر خوانده می شود، از نماز فرادایی که طول بدهد بهتر است.

۱۲۱- سزاوار نیست انسان بدون عذر نماز جماعت را ترک کند.

۱۲۲- حاضر شدن در نماز جماعت از روی بی اعتنائی به آن، جایز نیست.

۱۲۳-وقتی که جماعت بر پا می شود، مستحب است کسی که نمازش را فرادا خوانده دوباره به جماعت بخواند.

۱۲۴-امام یا ماموم می تواند نمازی را که به جماعت خوانده، دوباره به جماعت بخواند، در صورتی که جماعت دوم و اشخاص آن غیر از اول باشد (۱).

۱۲۵-س: اگر کسی در نماز جماعت توجه کافی نداشته باشد ولی در منزل و به طور فرادا نمازش از توجه بیشتری برخوردار باشد می تواند در منزل نماز بخواند به جای جماعت؟

ج-مانع ندارد و جماعت بهتر است (۲).

شرایط نماز جماعت

۱۲۶-هنگام برپایی نماز جماعت، شرایط زیر باید مراعات شود:

ماموم از امام جلوتر نایستد و احتیاط واجب آن است که کمی عقب تر بایستد.

جایگاه امام جماعت از جایگاه مامومین بالاتر نباشد.

فاصله امام و ماموم و فاصله صف ها زیاد نباشد.

بین امام و ماموم و همچنین بین صف ها چیزی مانند دیوار یا پرده مانع نباشد. ولی نصب پرده بین صف مردها و زن ها اشکال ندارد (۳)

۱۲۷-س: طبقه دوم مسجد، مامومین زن یا مرد اقتدا می نمایند و لبه این طبقه یک دیوار نیم متری وجود دارد، آیا وجود این دیوار ضرری به جماعت آنها می زند یا خیر؟

ج-اشکال ندارد (۴).

نماز جماعت چند طبقه «اقتدا در طبقات مختلف»

۱۲۸-اگر جای ماموم بلندتر از امام باشد، در صورتی که بلندی آن به مقدار متعارف باشد اشکال ندارد، مثل آنکه امام در صحن مسجد و ماموم در پشت بام به نماز بایستد ولی اگر مثل ساختمانهای چند طبقه این زمان باشد، جماعت اشکال ندارد (۵).

۱۲۹-س: مسجدی در کراچی [هست که در آن] نماز جماعت بر پا می شود و دارای چهار طبقه و طبقه همکف است، حالت نماز گزاران در طبقات به شرح زیر است:

الف-بعضی از نماز گزاران طبقه اول، می توانند امام جماعت و بعضی از نماز گزاران طبقه همکف را ببینند.

ب-بعضی از نماز گزاران طبقه دوم و طبقه سوم می توانند بعضی از نماز گزاران طبقه همکف را ببینند ولی هیچکدام از آنان نمی توانند امام جماعت را که در طبقه همکف است ببینند.

ج-و اما نماز گزاران طبقه چهارم نمی توانند هیچکدام از نماز گزاران طبقه همکف و طبقه اول را ببینند آنها فقط می توانند بعضی از نماز گزاران طبقه دوم و طبقه سوم را ببینند. در اینجا اضافه می کنم که در هر طبقه صف های نماز گزاران برپاست و هیچ طبقه تماما خالی نمی باشد و اتصال مامومین در هر طبقه با طبقه قبل حاصل است، آیا نماز جماعت در طبقات اول، دوم، سوم و چهارم، در مسجد فوق ان شاء الله قبول است یا خیر؟

ج-در صورتی که طبقات نسبت به یکدیگر علو فاحش (بلند زیاد) نداشته باشد و کسی که در صف اول هر طبقه می ایستد از صف قبل از خودش در طبقه قبل و لو یک نفر را ببیند نماز صحیح است (۶).

اتصال صفوف جماعت

۱۳۰-مامومین باید با امام جماعت مرتبط باشند و ارتباط آنها یا بدون واسطه است که بین امام و ماموم نباید بیش از یک گام فاصله باشد، یعنی از محل سجده ماموم تا محل ایستاده امام. یا با واسطه سایر مامومین که از جلو یا سمت راست یا چپ باید این ارتباط برقرار

باشد و بین نمازگزار و صف جلو یا کسی که طرف راست یا چپ او قرار دارد بیش از یک گام فاصله نباشد (۷).

مانع بین صفوف

۱۳۱- اگر نمازگزار در صف اول ایستاده، نباید مقابل او مانعی باشد که نتواند امام جماعت را ببیند، پس اگر امام جماعت در محراب باشد، کسانی که دو طرف محراب پشت دیوار می ایستند و امام جماعت رانمی بیند نمی توانند اقتدا کنند، ولی اگر مانعی در کار نباشد و به جهت طولانی بودن صف، امام جماعت رانبیند، اشکال ندارد.

و اگر در صفوف بعدی می ایستد، نباید مانعی از دین صف جلو وجود داشته باشد، پس اگر صفوف جماعت تا در شبستان برسد، کسی که بیرون شبستان، مقابل در ایستادن که صف جلو را می بیند و کسانی که پشت سر او ایستاده اند نمازشان صحیح است ولی کسانی که دو طرف پشت دیوار ایستاده اند و از صف جلو، کسی (حتی یک نفر) را نمی بینند، نمازشان باطل است (۸).

۱۳۲- س: از قدیم در مساجد، حائلی مثل پرده بین زنان و مردان بوده و اکنون عده ای می گویند، پرده و دیوار بین زنان و مردان در حال نماز خواندن و موعظه کردن لزومی ندارد، نظر امام در این مورد چیست؟

ج- در صورتی که مفسده ای نیست پرده لزوم ندارد، بلی در نماز، احتیاط مستحب آن است که زن عقب تر از مرد باشد، مگر در صورتی که بین آنها حائلی مثل پرده باشد (۹).

۱۳۳- س: در وسط مسجد حوضی است که صفهای جماعت طویل می شوند و عده ای در جایی می ایستند که از طرف راست یا چپ متصل هستند ولی پیش روی آنها حوض آب است، اینگونه اتصال کافی است؟

ج- کافی است (۱۰).

شرکت بانوان در نماز جماعت

۱۳۴- س: آیا شرکت بانوان در نمازهای جماعت یومیه و نماز جمعه کراهت دارد یا خیر؟

ج- کراهت ندارد، بلکه در بعض موارد مطلوب است (۱۱).

۱۳۵- س: زنانی که عادت ماهانه خود را می گذرانند و از خواندن نماز معذورند، آیا می توانند در نماز جمعه یا جماعات در غیر مسجد شرکت کنند؟

ج- می توانند در اجتماع برای نماز شرکت کنند و صورتاً متابعت نمایند ولی نباید نماز بخوانند (۱۲).

۱۳۶- س: دختر جوانی هستم که همسایه مسجد می باشم، با توجه به مساله ۸۹۴ رساله و با توجه به رهنمودهایی که در مورد حفظ مساجد فرموده اید، خواهشمند است بفرمائید که تا چه حد رفتن یک دختر به مسجد جایز است؟

ج- حدی ندارد و با رضایت ولی خود عمل کنید (۱۳).

شرایط امام جماعت

امام جماعت باید این شرایط را داشته باشد:

بلوغ و عقل

عدالت

رجولیت (مرد بودن)

نماز را به طور صحیح بخواند.

مسئوس (کسی است که کنترل ادار ندارد) و مبطون (کسی است که مدفوع را نمی تواند کنترل کند) نباشد

به واسطه عذری با لباس نجس نماز نخواند

بیماری خوره یا پرسی نداشته باشد (۱۴).

۱۳۷-س: آیا مامومی که قرائتش فصیحتر از امام جماعت است، می تواند برای نماز جماعت به این امام اقتدا کند؟
ج- اقتدا صحیح است (۱۵).

۱۳۸-س: شخصی مسجدی، وقف کرده که امام جماعت مسجد، هاشمی باشد، آیا این شرط لازم الرعایه است؟
ج- لزوم رعایت این شرط معلوم نیست (۱۶).

آیت الله اراکی قدس سره

حفظ احترام امام جماعت

۱۳۹-س: شخصی در یک مسجد که نماز جماعت برگزار شده و امام جماعت نیز عادل و مورد تایید می باشد، نماز فردی می خواند به قصد این که به دیگران بفهماند که امام، عادل نیست و یا این که قصدش این نیست ولی عملش طوری است که مردم اینطور فکر می کنند، آیا نماز این شخص باطل است؟

ج- اگر عمل او به قصد هتک جماعت و امام باشد و آیا آنکه موجب هتک جماعت یا امام گردد حرام است (۱۷).
امام راتب

۱۴۰-س: خواندن نماز جماعت در مسجدی که امام جماعت دارد چه حکمی دارد؟

ج- با رعایت شرایط و عدم هتک امام راتب، مانع ندارد (۱۸).

۱۴۱-س: آیا کسی می تواند بدون اجازه امام راتب مسجدی در آن مسجد اقامه جماعت نماید و اگر نمی تواند تکلیف مردم نسبت به اقتدای به این امام چیست؟

ج- اجازه معتبر نیست ولی مزاحمت نکند (۱۹).

امام جماعت دو مسجد

۱۴۲- امام جماعت می تواند نمازی را که به جماعت خوانده، در صورتی که جماعت دوم و اشخاص آن غیروا اول باشد دوباره به جماعت بخواند (۲۰).

۱۴۳-س: امام جماعت در محلی اقامه جماعت می نماید، پس از اتمام به محل و مسجد دیگر می رود و برای عده دیگر همان نماز را که خوانده اعاده می نماید تا آنها هم به فیض ماعت برسند، آیا اقامه جماعت در دو محل برای امام جایز یا مستحب است؟
ج- مانع ندارد (۲۱).

۱۴۴-س: صلوة معاده (نمازی که دوباره خوانده می شود)، را می شود بیش از دو مرتبه امام بخواند؟

ج- بیشتر از دو مرتبه نخواند (۲۲).

امامت غیر روحانی

۱۴۵-س: نظر به اینکه امام، اخیراً فتوایی صادر کرده اند و فرموده اند که امام جماعت باید از اهل علم باشد، با در نظر گرفتن فتوای صادره، شخصی است تمام شرایطی که در توضیح المسائل ذکر شده داراست، فقط از اهل علم نیست، یادآوری می شود از اهل علم در محله حضور ندارد آیا شخص مذکور می تواند نماز جماعت بخواند یا خیر؟

ج- اگر دسترسی به روحانی نباشد، غیر روحانی با وجود سایر شرایط می تواند امامت نماید (۲۳).

۱۴۶-س: طبق فتوای امام در صورتی که دسترسی به روحانی نباشد می توان به افراد غیر روحانی اقتدا کرد (و این کار در بعضی از ادارات و نهادها و جبهه ها انجام می گیرد) آیا این حکم شامل مساجد هم می شود؟ چون مشاهده شده است که در مساجد اگر یک شب امام جماعت نتواند به مسجد بیاید یا دیر برسد، افرادی جوان از غیبت امام استفاده کرده و در محراب قرار گرفته و نماز می خوانند و در این موقع اگر امام برسد، می بیند که دیگری در محراب است، آیا چنین عملی صحیح است؟

ج-در فرض مرقوم امامت غیر روحانی درمساجد درست نیست (۲۴) .

۱۴۷-س:بعضی از برادران اهل علم با اینکه از معلومات بالایی برخوردار هستند ولی معمم نشده‌اند آیا امامت جماعت برای آنها جایز است؟

ج-چنانچه معمم وجود نداشته باشد،امامت غیر معمم اشکال ندارد ولی با وجودمعمم خالی از اشکال نیست،مخصوصا در مساجد و اگر امامت غیر معمم موجب هتک باشد،حرام و جایز نیست (۲۵) .

آیت الله فاضل لنکرانی دامت برکاته

آداب نماز جماعت

۱۴۸-مستحب است،امام در وسط صف بایستد و اهل علم و کمال تقوا در صف اول بایستند.

۱۴۹-مستحب است،صفهای جماعت منظم باشد و بین کسانی که در یک صف ایستاده‌اند فاصله نباشد.

۱۵۰-مستحب است،بعد از گفتن «قد قامت الصلوة» مامومین برخیزند.

۱۵۱-مستحب است،امام جماعت حال مامومی را که از دیگران ضعیف تر است رعایت کند و عجله نکند تا افراد ضعیف برسند و قنوت و رکوع و سجود را طول ندهد،مگر آن که بداند همه کسانی که به او اقتدا کرده‌اند به طولانی شدن نماز مایلند.

۱۵۲-اگر در صفهای جماعت جا باشد،مکروه است انسان تنها بایستد.

۱۵۳-مکروه است ماموم ذکرهای نماز را طوری بگوید که امام بشنود (۲۶) .

پی‌نوشتها:

۱-توضیح المسائل،م ۱۳۹۹،تا ۱۴۰۴.

۲-استفتاآت،ج ۱،ص ۲۷۷،س ۴۷۶.

۳-العروة الوثقی،ج ۱،ص ۷۷۷ و ۷۷۸،توضیح المسائل،م ۱۴۳۲،۱۴۱۵ و ۱۴۳۳.

۴-استفتاآت،ج ۱،ص ۲۸۳،س ۴۹۸.

۵-توضیح المسائل،م ۱۴۱۶.

۶-استفتاآت،ج ۱،ص ۲۸۳،س ۴۹۷.

۷-توضیح المسائل،م ۱۴۳۵ و ۱۴۳۶.

۸-توضیح المسائل،م ۱۴۱۱ و ۱۴۱۲.

۹-استفتاآت،ج ۱،ص ۱۵۰،س ۷۸.

۱۰-استفتاآت،ج ۱،ص ۲۸۱،س ۴۹۲.

۱۱-استفتاآت،ج ۱،ص ۲۷۲،س ۴۵۶.

۱۲-همان،س ۴۵۵.

۱۳-همان،ص ۲۷۵،س ۴۷۰.

۱۴-توضیح المسائل،م ۱۴۵۵،۱۴۵۳ تا ۱۴۵۹.

۱۵-استفتاآت،ج ۱،ص ۲۸۰،س ۴۸۹.

۱۶-استفتاآت،ص ۱۵۰،س ۲۸.

۱۷-استفتاآت،ج ۱،ص ۲۷۷،س ۴۷۵.

۱۸-همان،ص ۲۹۷،س ۵۴۶.

۱۹- همان، س ۵۴۷.

۲۰- توضیح المسائل، م ۱۴۰۴.

۲۱- استفتاآت، ج ۱، ص ۲۹۴، س ۵۳۸.

۲۲- استفتاآت، ج ۱، ص ۲۸۰، س ۶۸۷.

۲۳- استفتاآت، ج ۱، ص ۲۸۶، س ۵۰۹.

۲۴- همان، ص ۲۹۴، س ۵۳۶.

۲۵- جامع المسائل، ج ۲، س ۳۲۵.

۲۶- توضیح المسائل، م ۱۹۸-۱۹۸.

حفظ حرمت مسجد

نجس کردن مسجد

۱۵۴- نجس کردن زمین و سقف و بام و طرف داخل دیوار مسجد حرام است (۱).

۱۵۵- احتیاط واجب آن است که طرف بیرون دیوار مسجد را هم نجس نکنند، مگر آنکه واقف، آن را جزو مسجد قرار نداده باشد (۲).

۱۵۶- نجس کردن فرش مسجد نیز حرام است (۳).

۱۵۷- اگر مسجدی را غصب کنند و به جای آن، خانه و مانند آن بسازند که دیگر به آن مسجد نگویند، باز هم بنا بر احتیاط واجب نجس کردن آن حرام و تطهیر آن واجب است (۴).

تطهیر مسجد

۱۵۸- برطرف کردن نجاست از مسجد واجب است و فرقی در این مساله بین داخل، سقف و پشت بام و حتی طرف داخل دیوار مسجد نیست. یعنی هر جای مسجد نجس شود باید تطهیر یا به گونه ای دیگر نجاست برطرف گردد (۵).

۱۵۹- بنا بر احتیاط واجب، اگر طرف بیرون دیوار مسجد نجس شود، برطرف کردن نجاست از آن واجب است، مگر آنکه واقف، طرف بیرون را جزو مسجد قرار نداده باشد (۶).

۱۶۰- هنگامی که انسان از نجاست مسجد مطلع شد، فوراً باید آن را تطهیر کند، پس نباید به قدری معطل کند که عرفاً بگویند تاخیر کرده است (۷).

۱۶۱- برطرف کردن نجاست از مسجد، واجب کفایی است و اختصاص به کسی که مسجد را نجس کرده یا سبب نجس شدن آن شده ندارد، بلکه بر همه افرادی که می توانند مسجد را تطهیر کنند واجب است (۸).

۱۶۲- اگر فرش مسجد نجس شود، بنا بر احتیاط واجب باید آن را تطهیر کنند ولی چنانچه به واسطه آب کشیدن خراب می شود و بریدن یا تراشیدن جای نجس بهتر است، باید محل نجس را بتراشند یا ببرند و اگر کسی که می برد یا می تراشد خودش نجس کرده باشد، باید آن را اصلاح کند (۹).

۱۶۳- اگر انسان نتواند مسجد را تطهیر کند یا کمک لازم داشته باشد و پیدا نکند، تطهیر مسجد بر او واجب نیست، ولی اگر بی احترامی به مسجد باشد، بنا بر احتیاط واجب باید به کسی که می تواند تطهیر کند، اطلاع دهد (۱۰).

۱۶۴- اگر مسجدی را با گل یا گچ نجس ساخته باشند یا غیر مسلمانی در ساختن آن دست داشته باشد که موجب نجس شدن آن

شده و تطهیر آن ممکن نباشد مگر با تخریب قسمت قابل توجهی یا تمام آن، در صورتی که کسی باشد که بدون دریافت اجرت، مسجد را بازسازی کند، تخریب آن جایز است و گرنه بنا بر احتیاط واجب نباید خراب کنند (۱۱).

۱۶۵-س: منبر مسجد-در حرمت نجس نمودن و لزوم تطهیر-در حکم مسجد است یا نه؟

ج-اگر موجب هتک باشد تطهیر آن، لازم است (۱۲).

آیت الله گلپایگانی قدس سره

۱۶۶-س: مساجدی که به دست کارگران غیرمسلمان ساخته شده با توجه به اینکه می دانیم بطور مستقیم در سیمان کاری و رنگ کاری آن دست داشته و در جایی است که خورشید هم بر آن نمی تابد، حکم نماز در چنین مسجدی چیست؟

ج-در فرض مذکور واجب است ظاهر مسجد را تطهیر کنند و تطهیر اجزاء داخلی آن واجب نیست (۱۳).

آیت الله خویی قدس سره

خواندن نماز یا تطهیر مسجد؟

۱۶۷-اگر انسان در وقت نماز و قبل از شروع آن متوجه شود جایی از مسجد نجس است، مثلاً ببیند چند قطره خون بر فرش مسجد ریخته است و:

وقت نماز وسعت دارد، تطهیر مسجد بر خواندن نماز مقدم است.

وقت نماز تنگ است، یعنی اگر بخواهد مسجد را تطهیر کند و بعد از آن نماز بخواند، تمام نماز یا قسمتی از آن پس از وقت خوانده می شود، نماز خواندن بر تطهیر مسجد مقدم است (۱۴).

۱۶۸-اگر در بین نماز متوجه شود یا یادش بیاید که مسجد است، اگر با تمام کردن نماز تطهیر تاخیر نمی شود، مثلاً در رکعت آخر نماز است، یا وقت نماز تنگ است، نمازش را تمام کند و بعد از نماز مسجد را تطهیر کند، و در صورتی که تاخیر نمی شود و وقت نماز هم وسعت دارد، باید نماز را رها کند و مسجد را تطهیر کند و بعد از آن نمازش را بخواند (۱۵).

۱۶۹-کسی که باید اول مسجد را تطهیر کند، اگر اول نمازش را خواند، هر چند به جهت ترک تطهیر مسجد گناه کرده است ولی نمازش باطل نیست (۱۶).

۱۷۰-اگر نجس بودن مسجد را فراموش کرد و نماز را خواند و پس از نماز یادش آمد نمازش صحیح است (۱۷).

رفتن جنب و حائض به مسجد

از جمله مسائلی که حاکی از قداست و حفظ احترام مسجد است پرهیز انسان در حال جنابت و خانمها در ایام عادت (قاعدگی) از رفتن به مسجد و برخی امور دیگر مربوط به مسجد است که نمونه هایی از آن بدین شرح است:

۱۷۱-جنب و زن حائض یا نفساء نباید به مسجد الحرام و مسجد النبی صلی الله علیه و آله وارد شوند، هر چند از یک در داخل شود و از در دیگر بیرون رود، یعنی حتی عبور از مسجد برای چنین افرادی حایز نیست (۱۸).

۱۷۲-توقف جنب و حائض و نفساء در مسجد-هر مسجدی باشد-حرام است (۱۹).

۱۷۳-برای چنین افرادی، گذاشتن چیزی در مسجد-هر چند از بیرون مسجد-حرام است (۲۰).

۱۷۴-س: شخص جنب برای شغلی، مانند بنایی و نقاشی داخل مسجد شود، اجرتی که می گیرد چه صورت دارد؟

ج-نظر به اینکه توقف جنب در مسجد حرام است، نقاشی یا بنایی جنب، در مسجد که مستلزم توقف است نیز حرام و بنا بر این مزد او حرام است به دلیل اینکه «ان الله اذا حرم شیئاً حرم ثمنه» و همچنین استیجار جنب برای بنایی یا نقاشی مسجد، باطل است (۲۱).

آیت الله گلپایگانی قدس سره

بردن کودکان به مسجد

۱۷۵- راه دادن کودکان (کودکانی که احترام مسجد را نگه نمی‌دارند یا مزاحم نمازگزاران هستند یا ممکن است سبب نجس شدن مسجد شوند ولی کودکانی که برای نماز خواندن می‌آیند، مکروه نیست.) و دیوانه‌ها به مسجد مکروه است (۲۲).
ورود غیر مسلمان به مسجد

۱۷۶-س: شهرستان... فاقد محل مخصوص مجالس تحریم است، در ایام فواتح، یهودی‌های ساکن این شهرستان جهت عرض تسلیت و اظهار همدردی با صاحبان میت، داخل شبستان مسجد مسلمین می‌شوند آیا این مطلب جایز است؟
ج- ورود غیر مسلمان، در مسجد، جایز نیست و اینگونه مجالس فاتحه را که در معرض شرکت غیر مسلمان می‌باشد، در غیر مسجد منعقد نمایند (۲۳).

آیت‌الله گلپایگانی قدس سره

۱۷۷-س: آیا ورود غیر مسلمانان به مساجد مسلمین جایز است، هر چند برای مشاهده آثار تاریخی باشد؟
ج- ورود آنان به مسجد غیر از مسجد الحرام و مسجد النبی (ص) فی نفسه منعی ندارد، مگر آنکه موجب نجس شدن یا هتک حرمت مسجد یا توقف جنب در مسجد باشد (۲۴).

آیت‌الله خامنه‌ای دامت برکاته

بردن شیء نجس به مسجد

۱۷۸- بردن عین نجس، به مسجد، مانند خون و چیزی که نجس شده، مثلاً لباس نجس، اگر بی‌احترامی به مسجد باشد حرام است (۲۵).

۱۷۹-س: ورود اهل کتاب به مساجد برای شرکت در مجلس تحریم دوستان و آشنایان شان جایز است یا باید از آنها جلوگیری کرد؟
ج- اگر موجب هتک مسجد نباشد جلوگیری آنها واجب نیست (۲۶).

آیت‌الله فاضل لنکرانی دامت برکاته

کف زدن در مسجد

۱۸۰-س: در موالید حضرات ائمه علیهم السلام در مسجد، مجلس گرفته اشعار می‌خوانند و موقع خواندن اشعار، کف می‌زنند، کف زدن در مسجد چه صورت دارد؟
ج- به نظر اینجانب خالی از اشکال نیست، ممکن است جزء لهویات محسوب شود (۲۷).

آیت‌الله گلپایگانی قدس سره

۱۸۱-س: در اعیاد مذهبی و جشن ولادت ائمه علیهم السلام در مسجد یا حسینیه مجلس جشن گرفته می‌شود و اشعار مذهبی خوانده می‌شود، آیا کف زدن در این مجالس جایز است؟
ج- در مساجد و حسینیه‌ها کف نزنند (۲۸).

آیت‌الله فاضل لنکرانی دامت برکاته

نواختن و پخش موسیقی در مسجد

۱۸۲-س: آیا پخش موسیقی شاد به مناسبت میلاد ائمه معصومین علیهم السلام در مسجد شرعاً اشکال دارد؟
ج- روشن است که برای مسجد، جایگاه شرعی خاصی است، و چنانچه پخش موسیقی در مسجد مناسب جایگاه و احترام مسجد نباشد، حرام است، حتی اگر موسیقی غیر مطرب باشد (۲۹).

آیت‌الله خامنه‌ای دامت برکاته

پی‌نوشتها:

- ۱- و ۲- توضیح المسائل، م ۹۰۰.
- ۳- العروة الوثقی، ج ۱، فی احکام النجاسات، ص ۸۶م ۸ و توضیح المسائل، م ۹۰۵.
- ۴- و ۵- و ۶- توضیح المسائل، م ۹۰۳.
- ۷- و ۸- العروة الوثقی، ج ۱، فی احکام النجاسات، ص ۸۴م ۲.
- ۹- همان، ص ۸۶م ۸ و توضیح المسائل، م ۹۰۵.
- ۱۰- توضیح المسائل، م ۹۰۱.
- ۱۱- العروة الوثقی، ج ۱، فی احکام النجاسات، ص ۸۶م ۹.
- ۱۲- مجمع المسائل، ج ۱، ص ۱۴۳، س ۶۳.
- ۱۳- مسائل وردود، ص ۱۷، س ۴۶.
- ۱۴- و ۱۵- و ۱۶- و ۱۷- العروة الوثقی، ج ۱، فی احکام النجاسات، ص ۸۵م ۴.
- ۱۸- و ۱۹- و ۲۰- تحریر الوسيله، ج ۱، القول فی احکام الجنب، ص ۳۸ و ۳۹.
- ۲۱- مجمع المسائل، ج ۱، ص ۱۵۷، س ۱۱۶.
- ۲۲- توضیح المسائل، م ۹۱۵.
- ۲۳- مجمع المسائل، ج ۲، ص ۱۵۲، س ۹۶.
- ۲۴- اجوبه الاستفتائات، ج ۱، ص ۱۲۹، س ۴۳۰.
- ۲۵- توضیح المسائل، م ۹۰۶.
- ۲۶- جامع المسائل، ج ۱، ص ۹۰، س ۲۸۷.
- ۲۷- مجمع المسائل، ج ۱، ص ۱۵۵، س ۱۰۷.
- ۲۸- جامع المسائل، ج ۱، ص ۹۵، س ۳۰۷.
- ۲۹- اجوبه الاستفتائات، ج ۱، ص ۱۲۲، س ۴۱۰.

استفاده غیر عبادی از مسجد

خواهیدن در مسجد

۱۸۳- خواهیدن در مسجد مکروه است مگر در حال ناچاری (۱) .

نماز بر میت

۱۸۴- خواندن نماز میت در مساجد مکروه است، ولی در مسجد الحرام مکروه نیست (۲) .

دفن میت

۱۸۵- دفن میت در مسجد، اگر ضرر به مسلمانان باشد یا مزاحم نمازشان باشد، جایز نیست، بلکه مطلقاً دفن میت در مسجد جایز نیست (۳) .

۱۸۶- س: آیا جایز است که وصیت کنم پس از مرگ در مسجد محل که در آن زحمت زیادی کشیده‌ام مرا دفن کنند، چون بسیار دوست دارم در این مسجد دفن شوم، در حیاط مسجد یا شبستان؟

ج- اگر هنگام اجراء صیغه وقف، دفن میت استثناء نشده باشد دفن میت در آن جایز نیست و وصیت شما در این مورد اعتباری ندارد

(۴).

آیت الله خامنه‌ای دامت برکاته

برگزاری مجالس سوگواری و فاتحه

۱۸۷- اگر مسجد را برای عزاداری چادر بزنند و فرش کنند و پارچه سیاه نصب کنند و وسائل چای و پذیرایی به مسجد ببرند، در صورتی که این کارها به مسجد ضرر نرساند و مانع نماز خواندن نشود اشکال ندارد (۵).

۱۸۸-س: تشکیل مجلس فاتحه و ترحیم، در مسجد، چه صورت دارد؟

ج- اگر مانع از نماز نباشد مانعی ندارد (۶).

آیت الله گلپایگانی قدس سره

برگزاری مجلس شادی

۱۸۹-س: اینجانب قصد دارم طبق سنت صدر اسلام مجلس عروسی و ولیمه ازدواج پسر را با حفظ تمام شعائر مذهبی در مسجد برگزار نمایم. استدعا دارم نظر شریف را در این مورد مرقوم فرمائید.

ج- برگزار نمودن مجلس عروسی در مسجد، در صدر اسلام به صورت یک سنت، معلوم نیست و بهتر این است که اینگونه مجالس را در منازل خود تشکیل دهید و نسبت به مسجد اگر مزاحمت با نمازگزاران باشد حرام و الا سزاوار نیست، زیرا مناسب وضع مسجد نیست و هتک است (۷).

آیت الله گلپایگانی قدس سره

۱۹۰-س: در برخی مناطق، بویژه در روستاها، مجالس عروسی را در مساجد بر پا می کنند، یعنی مجلس رقص و غنا را در خانه برگزار می کنند ولی نهار یا شام را در مسجد می دهند، آیا این کار شرعا جایز است یا نه؟

ج- غذا دادن به میهمانان، در مسجد، به خودی خود اشکال ندارد ولی بر پا کردن مجالس عروسی در مساجد مخالف جایگاه اسلامی مسجد است و جایز نمی باشد و ارتکاب محرمات شرعی از قبیل غنا و موسیقی لهوی مطرب، حرام است مطلقا (۸).

آیت الله خامنه‌ای دامت برکاته

درس و بحث

۱۹۱-س: آیا از صحن و ایوان مسجد می توان برای توجیه فکری و فرهنگی و اعتقادی و دروس نظامی به جوانان استفاده کرد، با توجه به اینکه جابر برای این امور، کم است و از ایوان مسجد هم استفاده دیگری نمی شود؟

ج- این امور تابع کیفیت وقف صحن و ایوان مسجد است و در این خصوص لازم است نظر امام جماعت و هیئت امنای مسجد را جویا شوید. یاد آوری می شود که راهنمایی جوانان و تشکیل کلاسهای دروس دینی با موافقت امام جماعت و هیئت امنای مسجد، امری است مطلوب و پسندیده (۹).

آیت الله خامنه‌ای دامت برکاته

۱۹۲-س: در مسجدی که نماز اقامه می شود، بخشی از آن مختص به بانوان است و گاهی در این مسجد درس گفته می شود و هنگام درس و بحث، بانوان از مسجد خارج می شوند و این درس مانع نماز بانوان است یا درسی که مانع نماز آنان است اشکال دارد یا نه؟

ج- مانع شدن از نماز خواندن نمازگزاران در مسجد جایز نیست، خواه نمازگزار مرد باشد یا زن (۱۰).

آیت الله گلپایگانی قدس سره

شعر خوانی

۱۹۳- خواندن شعری که نصیحت و مانند آن نباشد در مسجد مکروه است (۱۱).

ورزش

۱۹۴-س: آیا تمرینات ورزشی در مسجد محله یا خوابیدن در آن یا مسجد دیگر جایز است؟

ج- مسجد مکان ورزش نیست و خوابیدن در مسجد مکروه است (۱۲).

آیت الله خامنه‌ای دامت برکاته

نمایش فیلم

۱۹۵-س: آیا نمایش فیلمهای سینمایی که از سوی وزارت ارشاد اسلامی مجوز دارد در مسجد برای کسانی که در جلسات قرآن شرکت می‌کنند، شرعاً اشکال دارد؟

ج- جایز نیست مسجد را به مکان نمایش فیلمهای سینمایی تبدیل کنند ولی نمایش فیلم در وقت نیاز با هماهنگی امام جماعت مسجد مانع ندارد (۱۳).

آیت الله خامنه‌ای دامت برکاته

کتابخانه و اتاق بسیج

۱۹۶-س: اشغال کردن مسجد به اینکه مقداری از مسجد را کتابخانه کنند یا اینکه برای غیر نماز اجتماع کنند در مسجد، به طوری که مزاحم مصلین (نمازگزاران) باشند چه صورتی دارد؟

ج- کتابخانه کردن مقداری از مسجد و مزاحمت نمازگزاران جایز نیست (اگر قبل از آنکه زمین وقف مسجد شود قسمتی را کتابخانه و قسمتی را مسجد بسازند اشکال ندارد، ولی پس از آنکه وقف مسجد شد، تغییر آن جایز نیست). ولی می‌توانند تعدادی کتاب بدون مزاحمت مصلین در مسجد قرار دهند (۱۴).

۱۹۷-س: آیا می‌شود قسمتی از مسجد را که هیچگونه استفاده‌ای از آن نمی‌شود برای شورای همیاری که هیچ جایی برای جلسات شورا ندارند، اختصاص داد یا نه؟

ج- اختصاص دادن قسمتی از مسجد به امور شورا جایز نیست (۱۵).

۱۹۸-س: آیا در قسمت پشت بام مسجد، می‌توان ساختمانی به عنوان کتابخانه ساخت و مورد استفاده قرار داد یا نه؟

ج- نمی‌شود (۱۶).

آیت الله گلپایگانی قدس سره

استفاده از وضوخانه مسجد

۱۹۹-کسی که نمی‌خواهد در مسجدی نماز بخواند، اگر نداند حوض یا وضوخانه آن را برای همه مردم وقف کرده‌اند یا برای کسانی که در آن جا نماز می‌خوانند، نمی‌تواند از حوض یا وضوخانه آن مسجد وضو بگیرد. ولی اگر معمولاً- کسانی هم که نمی‌خواهند در آنجا نماز بخوانند وضو می‌گیرند، می‌تواند در آنجا وضو بگیرد (۱۷).

۲۰۰- اگر طهارتخانه مسجد، تنها برای استفاده نمازگزاران آن مسجد وقف شده باشد، استفاده کسانی که نمی‌خواهند در آن مسجد نماز بخوانند، حرام است.

ولی اگر ندانند که برای استفاده همه مردم وقف شده یا فقط نمازگزاران همان مسجد، حکم مساله قبل را دارد (۱۸).

۲۰۱-س: آیا استفاده شخصی آنهم به مقدار کم، از آب مخصوص وضو در مساجد، مثلاً مغازه داران محل برای نوشیدن یا درست کردن چای یا برای ماشین، با توجه به اینکه چنین مسجدی واقف مشخص ندارد که از این کار منع کند، چه حکمی دارد؟

ج- اگر معلوم نباشد که آب، تنها وقف وضوی نمازگزاران است و عرف مردم آن محل و رهگذران از مثل این آب استفاده می‌کنند، اشکال ندارد هر چند احتیاط در این موارد مطلوب است (۱۹). [یعنی بهتر است پرهیز کنند و استفاده نکنند].

آیت الله خامنه‌ای دامت برکاته

[به فصل ۷ «حفظ حرمت مسجد» نیز مراجعه کنید.]

پی نوشتها:

- ۱- توضیح المسائل، م ۹۱۳.
- ۲- توضیح المسائل، م ۶۱۲.
- ۳- توضیح المسائل، م ۶۲۲.
- ۴- اجوبه الاستفتائات، ج ۱، ص ۱۲۵، س ۴۱۸.
- ۵- توضیح المسائل، م ۹۰۷.
- ۶- مجمع المسائل، ج ۱، ص ۱۳۷، س ۴۰.
- ۷- مجمع المسائل، ج ۱، ص ۱۳۶، س ۳۵.
- ۸- اجوبه الاستفتائات، ج ۱، ص ۱۲۰، س ۴۰۶.
- ۹- اجوبه الاستفتائات، ج ۱، ص ۱۲۰، س ۴۰۵.
- ۱۰- مجمع المسائل، ج ۱، ص ۱۳۵، س ۳۳.
- ۱۱- توضیح المسائل، م ۹۱۴.
- ۱۲- اجوبه الاستفتائات، ج ۱، ص ۱۱۹، س ۴۰۴.
- ۱۳- همان، ص ۱۲۲، س ۴۰۹.
- ۱۴- استفتائات، ج ۲، ص ۳۴۶، س ۳۱.
- ۱۵- همان، س ۳۰.
- ۱۶- مجمع المسائل، ج ۱، ص ۱۴۲، س ۵۹.
- ۱۷- توضیح المسائل، م ۲۶۹.
- ۱۸- همان و توضیح المسائل، م ۶۴.
- ۱۹- اجوبه الاستفتائات، ج ۱، ص ۱۲۴، س ۴۱۵.

اولیاء مسجد

واقف و بانی مسجد

۲۰۲-س: واقف مسجد خود را متولی و عزل و نصب امام مسجد را در حیطه تولیت خود قرار داده است آیا صحیح است یا خیر؟

ج- جعل تولیت برای مسجد صحیح نیست و عزل و نصب او اثر ندارد (۱).

۲۰۳-س: مسجدی در سال ۵۴ توسط شخصی بنا شده و به نام همان شخص نامگذاری شده و مردم در طول چندین سال در این مسجد نماز خوانده‌اند و سپس توسعه داده‌اند و مقداری زمین نیز جنب مسجد خریداری نموده و فرش و منبر و سایر لوازم نیز خریده‌اند و خود بانی مسجد نیز هیچگونه ممانعتی نکرده، سپس مردم مستضعف مقداری آهن نیز خریداری کرده‌اند تا مسجد را به طور کلی تعمیر اساسی نمایند، لکن بانی مسجد اکنون مخالفت نموده و مانع ساختن و توسعه مسجد می‌باشد و حال این که اولاً خود ایشان عنوان مسجد را گذاشته و ثانیاً اکنون می‌گوید: «حتی اگر به مراجع تقلید هم مراجعه کنید من می‌گویم مسجد را وقف نکرده‌ام

و سند آن نزد من است و من آن را نمی‌دهم، شما اگر می‌خواهید در کنار این مسجد یک مسجدی برای خودتان بسازید».

حالا ما آهنی را که تهیه کرده‌ایم برای همه زیر بنا و نقشه مهندسی می‌باشد و ضمناً برای محلی که ایشان آن را مسجد تعیین کرده خرج زیادی کرده‌ایم، اکنون نه می‌توانیم دو مسجد در کنار هم بسازیم و نه می‌توانیم تعمیر اساسی مسجد را شروع و ساختمان آن را تکمیل نمائیم. خواهشمند است ما را راهنمایی کامل بفرمائید.

ج- سند میزان نیست، اگر وقف مسجد متحقق شده و تحویل جهت وقف گردیده دیگر واقف اختیاری در آن ندارد و توسعه مسجد اگر ضرورت داشته باشد اشکال ندارد و واقف حق ممانعت ندارد (۲).

۲۰۴-س: زمینی در بیش از بیست سال قبل برای مسجد داده شده و با پول مردم، مسجد ساخته شده، آیا صاحب قبلی زمین یا وارث آن می‌توان بگوید: من راضی نیستم کسی در این مسجد نماز بخواند یا خیر؟

ج- بعد از ساختن مسجد و تحویل به نمازگزاران نمی‌تواند رجوع کند و رضایت او معتبر نیست (۳).

۲۰۵-س: آیا کسی که مسجدی را بنا می‌کند و همه مخارج آن را می‌دهد، می‌تواند بگوید: مثلاً فلان اتاق که برای خادم مسجد ساخته‌ام، راضی نیستم برای کار دیگری گذاشته شود؟

ج- اگر بانی و واقف، مرافق (جاهایی که مورد استفاده و بهره‌برداری واقع می‌شود). مسجد را برای استفاده بخصوص تعیین کرده، مخالفت آن جایز نیست ولی اگر در وقف مصرف خاصی تعیین نشده، استفاده در شؤون مربوطه مسجد مانع نداد (۴).

متولی مسجد

۲۰۶-واقف می‌تواند برای وقف متولی (سرپرست) یا ناظر مشخص کند، حتی واقف می‌تواند تعیین متولی وقف را به شخص دیگری واگذار کند، که در این صورت تولیت وقف با همان شخصی است که از سوی واقف معین شده است. بجز در مسجد که واقف نمی‌تواند، خود یا شخص دیگری را به عنوان متولی مسجد مشخص کند. پس مسجد یک مکان مومی است برای استفاده شرعی همه مسلمانان و واقف یا هیئت امناء یا دیگران، تولیتی بر مسجد ندارند (۵).

۲۰۷-س: شخصی مقداری زمین را برای مسجد وقف کرده ولی متولی معین نکرده، اهالی، امام جماعت را دعوت می‌کنند و به سعی ایشان مسجد، آباد و تکمیل می‌گردد، آیا رضایت صاحب زمین در صحت نماز امام و اهالی شرط است یا نه؟

ج- مسجد متولی ندارد (ولی موقوفات مسجد، می‌تواند متولی داشته باشد). و رضایت کسی در عبادت در آن معتبر نیست ولی تصرفاتی که منافعی با احترام مسجد یا مزاحم نمازگزاران باشد جایز نیست (۶).

۲۰۸-س: شخصی زمینی را وقف مسجد کرده و مصارف منافع را معین کرده است، ۵۰ درصد مال امام جماعت، ۳۰ درصد مال خادم و ۲۰ درصد تعمیر مسجد، امام جماعت و متولی را نیز معین کرده، آیا متولی حق دارد چیزی به عنوان حق التولیه بردارد و سپس در نحو مذکور تقسیم کند؟

ج- بلکه می‌تواند اجرة المثل را به عنوان حق التولیه بردارد و سپس تقسیم کند (۷).

آیت الله اراکی قدس سره

اختیارات هیئت امنای مسجد

۲۰۹-س: آیا هیئت امنای مسجد می‌توانند برای تعمیر مسجد و سایر تصرفات بدون اجازه متولی اقدام کنند؟

ج- ظاهر در وقف عام تحریر است نه تکلیف و بنابر تحریر اصل جواز است و در مورد سؤال هیئت نمی‌توانند بدون اذن متولی تصرفات در مسجد داشته باشند و نقش متولی تنها در مساله موقوفات مسجد است (۸).

آیت الله اراکی قدس سره

امام جماعت

از آنجا که نماز جماعت از برنامه‌های مهم دینی است که اغلب در مساجد برپا می‌شود، و در نماز جماعت، رهبر و پیشوای نمازگزاران امام جماعت است، نقش و نظر او در اداره امور مساجد به ویژه در مسائل فرهنگی قابل انکار نیست، لذا می‌بینیم که انجام برخی از کارها را در مسجد به نظر امام جماعت محول کرده‌اند و دستور به مشورت با او داده‌اند که نمونه‌ای از آن در مورد نمایش فیلم در مسجد گذشت و به نمونه‌ای دیگر توجه کنید:

۲۱۰- «...استفاده از شبستان مسجد جهت برگزاری جلسات قرائت قرآن و بیان احکام شرعی و معارف اسلامی و سایر مراسم دینی و مذهبی چنانچه مزاحم نمازگزاران نباشد، و زیر نظر امام جماعت باشد، اشکال ندارد...» (۹)
آیت‌الله خامنه‌ای دامت برکاته

شرایط مؤذن

۲۱۱- مستحب است کسی را که برای گفتن اذان معین می‌کنند، عادل، وقت‌شناس و صدایش بلند باشد (۱۰).

وظیفه مؤذن

۲۱۲- مستحب است هنگام اذان گفتن اینگونه باشد:

رو به قبله

ایستاده

با طهارت (با وضو یا غسل)

در جای بلند اذان بگوید (برای آنکه مردم صدای او را بشنوند، و این مسأله اکنون با بلندگو حاصل می‌شود).

دستها را به گوش بگذارد.

و اینگونه اذان بگوید:

با صدای بلند و کشیده اذان بگوید

بین جملات اذان، کمی فاصله دهد

آخر جملات وقف کند

در جملاتی که کلمه مبارک «الله» قرار داد «الف» و «ه» را به روشنی ادا کند (۱۱).

۲۱۳- اذان و اقامه، باید بعد از داخل شدن وقت نماز گفته شود و اگر عمداً یا از روی فراموشی قبل از وقت بگوید باطل است (۱۲).

پی‌نوشتها:

۱- استفتاآت، ج ۲، ص ۳۹۶، س ۱۴۶.

۲- استفتاآت، ج ۲، ص ۳۳۶، س ۶.

۳- همان، ص ۳۳۹، س ۱۲.

۴- همان، ص ۴۶، س ۳۲۹.

۵- تحریر الوسیله، ج ۲، کتاب الوقف، ص ۸۲، م ۷۸ و ۷۹ و استفتاآت، ج ۲، ص ۳۹۶ و ۳۹۷، س ۱۴۶ و ۱۴۷ اختیار امور مساجد با حاکم اسلامی است (صحیفه نور، ج ۲۰، ص ۱۷۰).

۶- استفتاآت، ج ۲، ص ۳۹۷، س ۱۴۸.

۷- استفتاآت، ص ۱۴۳، س ۳.

۸- استفتاآت، ص ۱۴۶، س ۱۴.

۹- اجوبه استفتائات، ج ۱، ص ۱۲۴، پاسخ سؤال ۴۱۳.

۱۰- توضیح المسائل، م ۹۴۱.

۱۱- توضیح المسائل، م ۹۳۸ و ۹۳۹ و العروة الوثقی، ج ۱، فی مستحبات الاذان و الاقامة، ص ۶۰۹.

۱۲- توضیح المسائل، م ۹۳۵.

اماكن عبادي (غير مسجد)

نماز خانه و مصلا

۲۱۴- مستحب است انسان جایی را در خانه برای نماز قرار دهد (۱).

۲۱۵- مکانی را که در خانه برای نماز خواندن قرار می‌دهد و مصلائی که به عنوان مسجد وقف نشده باشد و همچنین نماز خانه ادارات و مؤسسات حکم مسجد ندارد (۲).

۲۱۶-س: آیا اتاق‌هایی که در گروهان‌ها و پاسگاه‌ها و بعضی از ادارات به نام نمازخانه از آن نام برده می‌شود حکم مسجد را دارند؟ مثلاً موقع جنابت نمی‌شود داخل آن شد؟ یا اینکه احترام دارد ولی حکم مسجد را ندارد.

ج- اگر مسجد بودن محل، ثابت نیست، احکام مسجد مترتب نمی‌شود (۳).

آیت الله اراکی قدس سره

۲۱۷-س: مصلاهایی که برای اقامه نماز جمعه بنا می‌کنند البته اسم مسجد روی آن نمی‌گذارند، آیا احکام مسجد بر آنها بار است یا خیر؟

ج- در صورتی که زمین محل نماز، اهداء یا وقف شده باشد و به همین عنوان ساخته شود و یک نماز در آن خوانده شود در حکم مسجد است و احکام مسجد بر آن جاری است (۴).

آیت الله گلپایگانی قدس سره

مشاهد مشرفه

۲۱۸- نماز در حرم امامان علیهم السلام مستحب، بلکه بهتر از مسجد است و نماز در حرم امیر المؤمنین علیه السلام برابر دویست هزار نماز است (۵).

۲۱۹- انسان باید رعایت ادب را بکند و جلوتر از قبر پیغمبر صلی الله علیه و آله و امام علیه السلام نماز نخواند و چنانچه نماز خواندن بی‌احترامی با صاحب قبر باشد، حرام است، ولی نماز باطل نیست (۶).

۲۲۰- همچنانکه قبلاً گذشت حرم ابا عبد الله الحسین علیه السلام یکی از چهار مکانی است که مسافر می‌تواند در آنجا نماز را تمام یا شکسته بخواند (۷).

۲۲۱- برای رفتن به حرم امامان، و حتی امامزادگان مستحب است انسان وضو بگیرد (۸).

۲۲۲- بنابر احتیاط واجب، جنب و حائض و نفساء، نباید در حرم امامان علیهم السلام توقف کند، ولی در حرم امامزادگان اشکال ندارد (۹).

تشریف به حرم مطهر و زیارت قبور ائمه علیهم السلام و اولیاء- احکام و آداب بسیاری دارد که بیشتر در کتابهای دعا آمده است. حسینی و مهدیه

۲۲۳-س: ساختن مهدیه و حسینی در قبرستانی که قسمت از آن به حالت تعطیل درآمده چه صورتی دارد.

ج- قبرستان، اگر وقف برای دفن اموات باشد، جایز نیست (۱۰).

۲۲۴-س: در زمانهای قدیم، برای کسانی که اجناسشان را با حیوانات از جایی به جایی دیگر حمل می کردند، مسافر خانه‌هایی از سنگ و گل ساخته شده که فعلاً مخروبه شده، و اصلاً از آنها استفاده نمی شود، آیا اجازه می فرمایید که بر جای این مسافرخانه‌ها حسینه بسازیم؟ چون محله ما حسینه ندارد.

ج- اگر وقف، یا ملک بودن آن معلوم نیست، مانع ندارد (۱۱).

کلیسا و کنیسه

۲۲۵-نماز خواندن در کلیساها و کنیسه‌ها اشکال ندارد، هر چند بدون اجازه، از آنها باشد، مانند مساجد مسلمین (۱۲).

۲۲۶-حفظ طهارت معابد یهود و نصاری نیز لازم است، و به احتیاط واجب باید از نجس کردن آنها پرهیز شود (۱۳).

مسائل متفرقه

۲۲۷-س: در بعضی از مساجد معمول است هنگام مجالس ختم و فاتحه صدای بلندگو در فضای بیرون مسجد پخش می شود با توجه به اینکه چه بسایماران و سالخوردگانی از صدای بلندگو اذیت می شوند، آیا این عمل جایز است؟

ج- محل اشکال است (۱۴).

آیت الله فاضل لنکرانی دامت برکاته

۲۲۸-س: آیا بلند کردن صدای اذان از مسجد، مخصوصاً اذان صبح در صورتی که همسایگان مسجد اعتراض می کنند و اظهار می کنند صدای اذان موجب اذیت و آزار آنها می شود، جایز است یا نه؟

ج- اذان شعار اسلام است و ملازمه غالبی دارد یا بیدار شدن همسایگان مسجد، ولی در صورت استلزام ضرر، احوط آن است که صدای آن را طوری تنظیم کنند که حتی الامکان موجب اضرار به همسایگان نشود (۱۵).

آیت الله اراکی قدس سره

۲۲۹-س: اسامی مبارکه خداوند متعال، مثل «الله» که روی زیلوهای مسجد نوشته شده و مردم بدون توجه بر روی آن پا می گذارند یا دست بی وضو به آن می مالند، از بین بردن آن لازم است یا نه و محو کردن آن با وقف منافات دارد یا نه؟

ج- کسانی که بی التفات بدون وضو دست به آن می گذارند معذورند ولی اگر زیر پا افتاده باشد، چون موجب هتک احترام اسم خداوند متعال است لازم است آن را به نحوی که خود زیلو پاره شود محو نمایند (۱۶).

آیت الله گلپایگانی قدس سره

پی نوشتها:

۱- العروة الوثقی، ج ۱، فی مکان المصلی، فی الامکنه المستحبه، ص ۵۹۶، م ۴.

۲- همان، فیما یحرم علی الجنب، ص ۲۸۸، م ۳.

۳- استفتاآت، ج ۲، ص ۳۴۳، س ۱۹.

۴- مجمع المسائل، ج ۱، ص ۱۴۰، س ۵۰.

۵- توضیح المسائل، م ۸۹۵.

۶- توضیح المسائل، م ۸۸۴.

۷- به ص ۷۱ مراجعه کنید.

۸- توضیح المسائل، م ۳۲۲.

۹- توضیح المسائل، م ۳۵۵.

۱۰- استفتاآت، ج ۲، ص ۳۵۸، س ۵۹.

- ۱۱-همان،س ۶۰.
- ۱۲-العروة الوثقى،ج ۱،ص ۴۵۱،م ۱.
- ۱۳-همان،ص ۷۰،م ۱۵.
- ۱۴-جامع المسائل،ج ۱،ص ۹۷،س ۳۲۰.
- ۱۵-استفتاآت،ص ۲۵۸،س ۲۵.
- ۱۶-مجمع المسائل،ج ۱،ص ۱۴۵،س ۷۲.